MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS
STRATEGINIO VALDYMO IR POLITIKOS FAKULTETAS
APLINKOS POLITIKOS IR VALDYMO KATEDRA

JURGITA PLECHAVIČIŪTĖ
(APLINKOS APSAUGOS POLITIKA IR ADMINISTRAVIMAS)

NATURA 2000 PROJEKTO ADMINISTRAVIMO IŠŠŪKIAI (VARNIŲ IR PAJŪRIO REGIONINIUOSE PARKUOSE)

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovas -
doc. dr. Imantas Lazdinis

Vilnius, 2008

TURINYS

ĮVADAS 3
1. TEORINĖ ANALITINĖ DARBO DALIS 6
1.1. Biologinės įvairovės bendra charakteristika 6
1.2. Biologinę įvairovę reglamentuojantys tarptautiniai teisės aktai 7
1.3. Biologinę įvairovę reglamentuojantys ES teisės aktai 9
1.4. Biologinę įvairovę reglamentuojantys nacionaliniai teisės aktai 10
1.5. Natura 2000 projekto bendra charakteristika 12
1.5.1. Paukščių ir buveinių apsaugai skiriamos teritorijos 13
1.6. Institucijos, atsakingos už biologinę įvairovę ir Natura 2000 valdymą Lietuvoje 18
2. REGIONINIŲ PARKŲ APŽVALGA BEI NATURA 2000 PROJEKTO VALDYMO MECHANIZMAI 20
2.1.Varnių regioninio parko bendra charakteristika 20
2.1.1. Natura 2000 teritorijų VRP apžvalga 21
2.1.2.Veiklos, susijusios su Natura 2000 projektu organizavimas bei svarbiausi įgyvendinti projektai 22
2.2. Pajūrio regioninio parko bendra charakteristika ir nuostatai 26
2.2.1. Natura 2000 teritorijų PRP apžvalga 27
2.2.2. Veiklos, susijusios su Natura 2000 projektu organizavimas bei svarbiausi įgyvendinti projektai 29
3. BIOLOGINĖS ĮVAIROVĖS APSAUGA, REMIANTIS DRUGIŲ GRUPE, BEI NATURA 2000 TERITORIJŲ STEIGIMO BŪTINYBĖ 33
3.1. Bendra drugių rūšių, kuriems būtinas Natura 2000 teritorijų steigimas, charakteristika 33
3.2. Jautriausių rūšių pasiskirstymas (drugių rūšių pavyzdžiu) VRP, kurioms būtinas Natura 2000 teritorijų steigimas 34
4. VISUOMENĖS APKLAUSOS ANALIZĖ 37
5. EKSPERTINĖS APKLAUSOS ANALIZĖ 46
IŠVADOS 50
REKOMENDACIJOS IR PASIŪLYMAI 51
LITERATŪROS SĄRAŠAS 52
SANTRAUKA 57
SUMMARY 58
PRIEDAI 59

ĮVADAS

Gamta – mūsų namai, tačiau kartais nesuvokiame, su kokiomis problemomis susiduriama, sprendžiant gyvojo pasaulio išsaugojimo problemas. Studijuodama gamtos mokslus ir atlikusi tyrimus su viena iš gyvūnų grupių, aptikau keletą nykstančių rūšių, kurioms yra būtinybė steigti specialias teritorijas, vadinamas Natura 2000, o tai mane ir paskatino tolesniam gilinimuisi į rūšinės įvairovės išsaugojimo vykdymą, kuris yra labai aktualus įvairiuose regionuose, tarp jų ir tuose, kuriuos aš analizuosiu.

Sparčiai augant pramonei, intensyvėjant žemės ūkiui, Europoje kilo grėsmė natūralioms buveinėms ir daugelio gyvūnų rūšių populiacijoms. Todėl ir buvo kuriamas Natura 2000 tinklas, kurio idėja – apsaugoti buveines ir rūšis nuo išnykimo.

Taigi nykstančioms rūšims yra steigiamos saugomos teritorijos, o tinkamas Natura 2000 tinklo teritorijų tvarkymas, kuris užtikrintų palankią apsaugos būklę, siekiamas subalansuotomis teisinėmis, administracinėmis, gamtotvarkos planavimo, sutartinėmis ir kitomis aktyviomis priemonėmis. Bet dar visiškas palankumas nėra užtikrintas, mat iškyla daugybė problemų.

Europos Bendrijos darbiniame dokumente (2002) pateikiama, kad svarbiausią vaidmenį atlieka Europos Bendrija, kurios pareiga, remiantis valstybių narių pasiūlymais, sudaryti Bendrijos svarbos saugomų teritorijų sąrašus. Valstybių narių pateikti pasiūlymai nagrinėjami viešai Komisijos surengtuose moksliniuose seminaruose, kuriuos remia Europos aplinkos apsaugos agentūra. Šiuose seminaruose dalyvauja valstybės narės ir tam tikrų interesų grupių savininkų, vartotojų bei nevyriausybinių aplinkosaugos organizacijų interesams atstovaujantys specialistai.

Pagal LR saugomų teritorijų pakeitimo įstatymą (2001m.), teigiama, kad svarbus vaidmuo atitenka ir valstybiniams regioniniams parkams, taigi šiame darbe ir bus perteikiama, kokia veikla vykdoma siejant su Natura 2000 projektu, apsiribojant dviejų regioninių parkų – Pajūrio ir Varnių Regioninių parkų veikla.

Domėjimas Natura 2000 projekto veikla yra labai išaugęs per pastaruosius septynerius metus, nes per tą laiką yra rašomos įvairios veiklos ataskaitos ir parašytų darbų bei straipsnių kiekis yra pakankamas, gilinantis į šios temos subtilybes. Ir Aplinkos ministerijos duomenimis (2004) tai liečia ne tik Lietuvą, bet ir visas kitas Europos Sąjungos šalis, nes šiuo projektu apjungiama platesnė aplinkosauginės strategijos dalis. Taip pat yra skatinamas ir visuomenės susidomėjimas šia tema: organizuojant įvairius seminarus, kad būtų formuojamas supratimas apie juos supančios aplinkos kokybę. Pvz., Suomijos aplinkos ministerija net teikia apdovanojimus už aktyvią naudingą veiklą aplinkos apsaugos srityje [76]. Taip pat nemažai straipsnių aptinkama ir spaudoje. Yra leidžiamas ,,Natura 2000“ laikraštis (du kartus per

metus), „Žaliasis pasaulis“, Gamtosaugos aktualijose (Nr.1 (5) 2005) sprendžiama, kuo vertingas Natura 2000 projektas, apie tai byloja teisės aktai, kurie smulkiau bus aptariami tolesniuose skyriuose. Taip pat daug informacijos randama internete LR Aplinkos ministerijos tinklapyje, Natura 2000 GIS duomenų bazėje, Valstybės saugomų teritorijų tarnybos tinklapyje ir daugelyje kitų vietų. Yra išleista nemažai knygų, susijusių su nagrinėjamąja darbo tema, kur pateikiami pagrindiniai valdymo principai ES valstybėse narėse. Tačiau, nors šio darbo tyrimo problema ir nėra nauja, tačiau ją tikslinga tyrinėti atliekant tyrimus tose vietovėse, kurių tyrimai literatūriškai nepakankamai pagrįsti. Pats tyrimo tikslas taip pat nėra naujas, tačiau yra tikslinga analizuoti Natura 2000 teritorijų valdymą PRP ir VRP, teikti pasiūlymus, nes literatūroje šis tikslas nėra pilnai pagrįstas, todėl šio baigiamojo darbo naujumas bus tai, kad darbo išvados galės būti pateikiamos pačių institucijų vadovybei, ir jos galės pačios įvertinti, ar jų vykdomo projekto planai yra pilnai įgyvendinami ir ar yra būtina įdėti daugiau pastangų.

Tyrimo metodai. Tyrimas buvo grindžiamas struktūrinės – funkcinės analizės teorijomis. Ir jis buvo atliekamas Pajūrio (PRP) ir Varnių (VRP) regioniniuose parkuose. Buvo atliekamas pozityvistinis (kiekybinis) tyrimas, tačiau duomenų interpretacijai naudotasi ir fenomenologiniu metodu. Taip pat buvo taikoma dokumentų (mokslinės literatūros, teisės aktų) studijų analizė, aprašymo, interpretacijos, vertinamosios ir statistinės duomenų analizės metodai. O tyrimo patikimumas užtikrinamas taikant organizacijų ekspertinę apklausą bei visuomenės apklausą naudojantis klausimynais.

Darbo tikslas: Nustatyti Natura 2000 valdymo mechanizmus VRP ir PRP, apžvelgus regioninių parkų veiklą, įgyvendintus projektus ir Natura 2000 teritorijų išskyrimą bei sužinoti visuomenės ir ekspertų nuomonę.

Darbo uždaviniai:

1) Nustatyti Natura 2000 teisinį reglamentavimą;
2) Apžvelgti jau įsteigtas Natura 2000 teritorijas;
3) Paanalizuoti veiklas, susijusias su Natura 2000 teritorijų steigimu, remiantis įgyvendintais projektais;
4) Drugių rūšių pavyzdžiu, įvertinti būtinybę steigti naujas Natura 2000 teritorijas;
5) Atlikti visuomenės apklausą, siekiant nustatyti visuomenės informuotumą apie Natura 2000 tinklą ir jo reikšmę visuomenei;
6) Atlikti ekspertinę apklausą, siekiant išsiaiškinti Natura 2000 teritorijų išskyrimo tikslingumą ir jų valdymo efektyvumą;
7) Pateikti pasiūlymus dėl Natura 2000 valdymo tobulinimo.

Darbo hipotezė: Natura 2000 teritorijų administravimo iššūkiai pagerino biologinės įvairovės būklę regioniniuose parkuose.

Kad suprasti, ką reiškia nagrinėjama darbo tema „Natura 2000 projekto administravimo iššūkiai“, reikia suprasti, ir ką reiškia atskirų sąvokų reikšmės:

Natura 2000 – tai Europos Sąjungos teritorijų tinklas, padengiantis didžiąją Europos saugomų teritorijų dalį ir jungiantis trapiausias ir vertingiausias natūralias Europos Sąjungos buveines bei rūšis, kurios ypatingai svarbios visos Europos biologinei įvairovei. O šiame darbe ši Natura 2000 sąvoka jungiama su teritorijos sąvoka, nes sudaro saugomų teritorijų tinklą.

Projektas - iš anksto numatytas ir parengtas veikimo planas [78].

Administravimas šiame darbe bus suprantamas kaip veikla, susijusi su Natura 2000 projektu, ir kaip ta veikla yra vykdoma mano pasirinktoje institucijoje, ir kaip gaunama informacija yra apdorojama.

Iššūkis - tai institucijų uždaviniai ir stimulas veikti.

Darbe naudojami sutrumpinimai:

AM – Aplinkos ministerija;

BAST - Buveinių apsaugai svarbios teritorijos;

ES – Europos Sąjunga;

EEB – Europos Ekonominė Bendrija;

GIS – Geografinės informacinės sistemos;

LR – Lietuvos Respublika;

PAST – Paukščių apsaugai svarbios teritorijos;

PRP – Pajūrio regioninis parkas;

UAB – Uždaroji akcinė bendrovė;

VRP – Varnių regioninis parkas;

VSTT – Valstybinė saugomų teritorijų tarnyba.

1. TEORINĖ ANALITINĖ DARBO DALIS

1.1. Biologinės įvairovės bendra charakteristika ir išsaugojimo problematika

Biologinės įvairovės sąvoka buvo suformuluota 1970 - 1980 m., siekiant apibrėžti laukinių gyvūnų ir augalų rūšių ar ištisų ekosistemų nykimą [42].

„Biologinė įvairovė" terminas reiškia visų gyvų organizmų, įskaitant, šalia kitų, antžemines, jūros ir kitų vandenų ekosistemas ir ekologinius kompleksus, kurių dalis jie yra; ši sąvoka jungia rūšių, tarprūšinę ir ekosistemos įvairovę [15].

Biologinė įvairovė susiformavo Žemėje per milijonus metų. Jos komponentai svarbūs ekologiniu, moksliniu, pažintiniu, rekreaciniu, ekonominiu, estetiniu, etiniu bei kitais požiūriais [13].

Kiek iš viso pasaulyje gyvų organizmų rūšių – nėra žinoma. Šiuo metu žinoma apie 1,4 mln. rūšių (kitais duomenimis – apie 1, 8 mln. rūšių) [42]. Pažymėtina, kad didžiausią biologinės įvairovės dalį sudaro vabzdžiai - 56,4 proc. nuo visų Pasaulyje egzistuojančių rūšių.

Lietuvos biologinę įvairovę sudaro virš 20 000 gyvūnų, 6 000 grybų, 1 800 augalų rūšių [58].

Biologinė įvairovė įvairiuose Žemės regionuose yra labai nevienodai pasiskirsčiusi ir išreikšta. Vienų regionų biologinė įvairovė yra labai turtinga, kitų - nepalyginamai skurdesnė [34].

Šiuo metu biologinei įvairovei neregėtu mastu nykstant, mūsų planetos gyvybės palaikymo sistemoms gręsia pražūtis, tačiau kad to neįvyktų, ES yra įsipareigojusi sustabdyti Europos biologinės įvairovės mažėjimą iki 2010 metų. Tačiau, mano manymu, per tokį trumpą laiką pasiekti norimą rezultatą bus nelengva. Tiesiog tam reikia daugiau laiko ir pastangų.

Ir jei taip nebus daroma, numatoma, kad 5 proc., o gal būt net 15 proc. žinomų rūšių išnyks iki 2020 m., o iki 2050 metų – net apie 20 proc. [47].

Biologinės įvairovės nykimas yra globalinės reikšmės problema dėl įvairių priežasčių.

Pati svarbiausia ir pagrindinė biologinės įvairovės nykimo priežastis yra per intensyvus gamtos išteklių naudojimas**.** Todėl itin svarbu racionaliai naudoti ir saugoti gamtos išteklius. Tai pabrėžta ir mūsų šalies įstatymuose. Racionalus yra planingas, ekonomiškai pagrįstas visų gamtos elementų naudojimas. Vadinasi, reikia palaikyti nusistovėjusią gamtoje ekologinę pusiausvyrą, kompleksiškai naudoti bei didinti visų gamtos elementų produktyvumą [31].

Visos žmogaus sukeltos biologinės įvairovės nykimo priežastys gali būti skiriamos į dvi grupes [42]:

- tiesioginės (medžioklė, žvejyba);

- netiesioginės (buveinių naikinimas ar jų modifikavimas, mitybos bazės, gyvenimo ir dauginimosi aplinkos sunaikinimas).

Yra išskiriamos pagrindinės priežastys, dėl kurių reikia išsaugoti biologinę įvairovę [42]:

- žmogaus poreikis naudoti biologinės įvairovės elementus savo gyvenimo reikmėms (dabar ir ateityje), t.y. biologinė įvairovė kaip biologiniai ištekliai (maistui, vaistams);
- poreikis palaikyti biosferos (kaip žmogaus gyvenamosios aplinkos) funkcionavimą;
- estetinė biologinės įvairovės reikšmė (rūšių ar visų ekosistemų).

Taigi, biologinė įvairovė yra svarbus aplinkos komponentas. Ji skatina gamtinių sistemų produktyvumą, gamtinės aplinkos funkcinę įvairovę bei sugebėjimą atsistatyti.

Bioįvairovės apsaugą reglamentuoja nemažai LR ir ES teisės aktų, reglamentų [59].

Taip pat yra pripažinta, kad biologinė įvairovė gamtinių resursų pavidale yra žmonijos gyvavimo pagrindas [29].

Ir, mano manymu, biologinės įvairovės mažėjimą galima sustabdyti tik veiksmingai įgyvendinant biologinės įvairovės apsaugos politiką.

1.2. Biologinę įvairovę reglamentuojantys tarptautiniai teisės aktai

Biologinės įvairovės išsaugojimas yra viena iš svarbiausių ir seniausių aplinkos apsaugos klausimų tiek Europos, tiek viso Pasaulio mastu. Tai patvirtina daugiašaliai tarptautiniai susitarimai, kuriuose akcentuojamas biologinės įvairovės, natūralių ekosistemų išsaugojimas. Daugelis kitų tarptautinių teisės aktų pabrėžia biologinės įvairovės palaikymą, natūralių buveinių bei laukinės faunos ir floros apsaugą, nykimo prevenciją, būklės stebėjimą [42].

Per pastaruosius tris dešimtmečius priimtos penkios konvencijos, kurios yra susijusios su biologinės įvairovės apsauga. Tai Biologinės įvairovės konvencija (Rio de Žaneiro konvencija), Konvencija dėl tarptautinės reikšmės pelkių, ypač vandens paukščių buveinių (Ramsaro konvencija), Nykstančių laukinės faunos ir floros rūšių tarptautinės prekybos konvencija (Vašingtono konvencija), Migruojančių laukinių gyvūnų rūšių išsaugojimo konvencija (Bonos konvencija), Europos laukinės gyvūnijos ir gamtinių buveinių apsaugos konvencija (Berno konvencija).

Neatsitiktinai pasaulinėje Aplinkos ir vystymosi konferencijoje (Rio de Žaneiras, Brazilija, 1992) greta XXI amžiaus darbotvarkės buvo priimta ir speciali Biologinės įvairovės konvencija, pasirašyta dėl biologinės įvairovės išsaugojimo. 21 Darbotvarkėje taip pat numatomi siekiai į biologinės įvairovės apsaugą ir racionalų gamtos išteklių naudojimą [25].

Biologinės įvairovės išsaugojimo svarba akcentuota ir 2002 metais Johanesburge vykusio viršūnių susitikimo baigiamuosiuose dokumentuose [28].

Biologinės įvairovės konvenciją pasirašė 156 šalys ir ES Rio de Žaneire [42]. O šią konvenciją 1995 m. ratifikavo ir Lietuvos Respublikos Seimas [58].

Šiame dokumente patvirtinta, kad biologinę įvairovę išsaugoti yra bendra žmonijos pareiga, o kiekviena valstybė turi atsakyti už jos teritorijoje esamų biologinių išteklių naudojimą ir apsaugą [13].

Taip pat konvencijoje numatyta, kad ją pasirašiusios šalys išskiria svarbiausius biologinės įvairovės komponentus, atlieka jų monitoringą, apskaitą ir reguliuoja jiems neigiamos įtakos galinčią turėti veiklą [15].

Ypatingas dėmesys konvencijoje skiriamas biologinei įvairovei išlaikyti natūraliomis sąlygomis [13].

Konvencijos tikslas – apsaugoti gyvūnų ir augalų rūšis nuo išnykimo ir apsaugoti jų buveines [42]. Todėl konvenciją pasirašiusios šalys buvo įpareigotos parengti nacionalines biologinės įvairovės išsaugojimo strategijas, steigti saugomas teritorijas, atstatyti sunykusias ekosistemas, kontroliuoti rūšių iš kitų šalių patekimą, parengti mokymo ir mokslo tyrimų programas, remti besivystančias šalis finansiniais ištekliais įgyvendinant biologinės įvairovės apsaugą, atlikti poveikio aplinkai vertinimą prieš įgyvendinant projektus, kurie gali turėti įtaką biologinei įvairovei ar ją paveikti bei įvertinti nacionalinius biologinius išteklius.

Pirmas tarptautinės svarbos dokumentas buvo Konvencija dėl tarptautinės reikšmės pelkių, ypač vandens paukščių buveinių (Ramsaras, Iranas, 1971), kurios pagrindinis tikslas – saugoti ir stabdyti įvairių tipų pelkių nykimą, kai kiekviena šalis įsipareigoja įsteigti vieną ar daugiau tinkamą pelkėms saugoti gamtinę teritoriją, kuri galėtų būti įrašyta į tarptautinės svarbos pelkių sąrašus.

Nykstančių laukinės faunos ir floros rūšių tarptautinės prekybos konvencija (Vašingtonas, JAV, 1973), sutrumpintai CITES. Kurios pagrindinis tikslas – reguliuoti prekybą nykstančiais laukiniais gyvūnais ir augalais.

Lietuva, prisijungdama prie konvencijos, įsipareigojo riboti prekybą ne tik egzotiškais gyvūnais ir augalais (papūgomis, vėžliais, kaktusais ir kt.), bet ir kai kuriais nacionalinės faunos gyvūnais (vilkais, ūdromis, medicininėmis dėlėmis, jūriniais ereliais) [42].

Migruojančių laukinių gyvūnų rūšių išsaugojimo konvencijos (Bona, Vokietija, 1979) pagrindinis tikslas yra išsaugoti migruojančius laukinius gyvūnus visame jų migravimo kelyje. Ypač tai liečia migruojančius paukščius [23].

Europos laukinės gyvūnijos ir gamtinių buveinių apsaugos konvencijos (Bernas, Šveicarija, 1979) pagrindinis tikslas yra išsaugoti laukinę florą ir fauną jų natūraliose buveinėse

ir ypatingai kreipti daug dėmesio į beišnykstančių, migruojančių ar retųjų rūšių apsaugą [16]. Tam reikia skirti ypatingą dėmesį ir nacionaliniu, ir tarptautiniu lygiu [23].

1.3. Biologinę įvairovę reglamentuojantys ES teisės aktai

Biologinės įvairovės apsauga – viena iš sričių, kuriai Europos Sąjungoje yra skiriama ypač daug dėmesio. Manoma, kad šiuo metu ES yra apie 10 tūkst. augalų, apie 1 tūkst. stuburinių gyvūnų ir apie 100 tūkst. bestuburių rūšių (be jūrinių rūšių). ES biologinė įvairovė, palyginti su kitų pasaulio kraštų biologine įvairove sąlygiškai nėra didelė [51].

Biologinės įvairovės konvencija ES buvo pasirašyta 1992 m., ratifikuota 1993 m. Įgyvendinant konvencijos reikalavimus ir nuostatas, ES buvo priimtos dvi, viena kitą papildančios strategijos:

- Europinė biologinės ir kraštovaizdžio įvairovės strategija;
- ES biologinės įvairovės strategija;

1995 m. 54 valstybės priėmė Europinę biologinės ir kraštovaizdžio įvairovės strategiją. Strategijoje suformuluotos pagrindinės nuostatos, kuriomis remiantis egzistuojančios aplinkos apsaugos programos, schemos, susietos į vieną sistemą.Taip pat numatyti ilgalaikiai strategijos tikslai [50]. Tokie kaip įsteigti Europinį ekologinį tinklą, kad išsaugoti europinės svarbos kraštovaizdžio draustinius, ekosistemas, buveines ir rūšis, integruoti aplinkos apsaugą į žemės ūkį, miškininkystę, žuvininkystę, pramonę, transportą, turizmą, didinti visuomenės vaidmenį gamtos apsaugos srityje ir užtikrinti, kad pakankamai lėšų būtų skirta strategijai įgyvendinti.

1998 m. ES buvo priimta ir patvirtinta ES biologinės įvairovės strategija. Svarbiausias strategijos tikslas - numatyti, užkirsti kelią ir pašalinti priežastis, kurios turi įtakos biologinei įvairovei mažėti. Aplinkos apsaugos reikalavimai turi būti integruojami į kitas ES politikos sritis, numatant įgyvendinimo priemones ir teikiant pirmenybę darnaus vystymosi principams įgyvendinti. Strategijoje ypatingai akcentuojamas Europos saugomų teritorijų tinklo Natura 2000 sukūrimas.

Dėl to, kad ES yra ratifikavusi ar prisijungusi prie daugelio tarptautinių konvencijų, tai jų įgyvendinimas ES šalyse turi būti ir yra garantuojamas perkeliant šių konvencijų reikalavimus ar nuostatas į ES teisės aktus – reglamentus ir direktyvas.

Pagrindinis ES gamtos apsaugos tikslas yra gamtinių buveinių, laukinės gyvūnijos ir augalijos apsauga. Šių tikslų įgyvendinimą reglamentuoja 3 direktyvos ir 5 reglamentai [35].

Direktyva dėl laukinių paukščių apsaugos (79/409/EEB) (Paukščių direktyva) siekiama apsaugoti visų Bendrijos teritorijoje gyvenančius laukinius paukščius bei jų buveines. Taip pat direktyva reguliuoja retų arba nykstančių paukščių medžioklę bei prekybą [17].

Direktyva dėl natūralių buveinių ir laukinės faunos bei floros apsaugos (92/43/EEB) (Buveinių direktyva) yra pagrindinė Europos gyvūnijos ir augalijos bei jų buveinių apsaugos priemonė, kad užtikrinti buveinių ir paukščių apsaugai svarbių teritorijų steigimą, kurių visuma sudaro saugomų teritorijų tinklą Natura 2000.

Tarybos 83/129/EEB direktyva dėl tam tikrų ruoniukų kailių ir iš jų pagamintų produktų importavimo į valstybes-nares (Ruonių jauniklių kailių direktyva).

Tarybos (EEB) Nr. 338/97 reglamentas dėl laukinių gyvūnų ir augalų rūšių apsaugos kontroliuojant prekybą jais (Prekybos nykstančiomis rūšimis reglamentas);

Tarybos (EEB) Nr. 348/81 reglamentas dėl banginių arba kitų bangininių būrio gyvūnų produktų importo bendrųjų taisyklių (Banginių produktų importo reglamentas);

Tarybos (EEB) Nr. 3254/91 reglamentas, draudžiantis Bendrijoje naudoti spąstus, kuriais suspaudžiamos gyvūnų galūnės, ir įvežti į Bendriją tam tikrų rūšių laukinių gyvūnų, kilusių šalyse, kuriose jie gaudomi minėtais spąstais arba kitais tarptautinių humaniško gyvūnų gaudymo reikalavimų neatitinkančiais būdais, kailius, odas ir iš jų pagamintas prekes (Gyvūnų galūnes suspaudžiančių spąstų reglamentas).

Įgyvendinant gamtinių buveinių, laukinės gyvūnijos ir augalijos apsaugą Europos Sąjungoje, yra siekiama sukurti palankias sąlygas biologinei įvairovei, išsaugoti kiekvienoje šalyje narėje ir visoje ES endemines, retas ir nykstančias gyvūnų arba augalų rūšis, itin svarbias Europai buveines, garantuojant Europoje negyvenančių rūšių apsaugą.

1.4. Biologinę įvairovę reglamentuojantys nacionaliniai teisės aktai

Lietuvai būdinga didelė gyvųjų organizmų įvairovė, t.y. apie 24 – 25 tūkst. rūšių. Vien vabzdžių Lietuvoje yra apie 15 tūkst. rūšių, grybų – daugiau kaip 7 tūkst. rūšių [34].

Nuo seno saugomų rūšių samprata mūsų šalyje buvo susijusi su Lietuvos Raudonąja knyga, kurios pagrindą sudarė retų ir nykstančių gyvūnų, grybų bei augalų sąrašai. Kartu tai buvo ir teisinę galią turintis dokumentas, kadangi Lietuvos Respublikos saugomų gyvūnų, augalų, grybų rūšių ir bendrijų įstatymas numatė būtent minėtų rūšių griežtesnę apsaugą. Tačiau mūsų šaliai tapus ES nare, kartu atsirado ir įsipareigojimų, susijusių su daugeliu tarptautinių teisės aktų, taip pat ir reglamentuojančių biologinės įvairovės apsaugą. ES erdvėje svarbiausios yra *Tarybos Direktyva dėl laukinių paukščių apsaugos* (79/409/EEB) bei *Direktyva dėl natūralių buveinių ir laukinės faunos bei floros apsaugos* (92/43/EEB). Šių dviejų direktyvų reikalavimus Lietuva privalėjo perkelti į savo teisinę bazę, tuo pačiu užtikrindama ir juose išvardintų nykstančių rūšių apsaugą [36].

Lietuvoje yra išlikę dar nemažai sąlygiškai natūralių, pusiau natūralių teritorijų, kuriose yra gyvūnų, augalų ir grybų rūšių, išnykusių Vakarų Europos šalyse, taip pat nemažai yra ir ES svarbos buveinių.

2001 m. Europos aplinkos agentūrai pateiktoje ataskaitoje buvo identifikuotos Lietuvoje biologinę įvairovę neigiamai veikiančios jėgos, tokios kaip žemės ūkis, miškininkystė, turizmas ir rekreacija, žuvininkystė, pramonė, energetika bei kaimo plėtra.

Lietuva yra prisijungusi prie Ramsaro, Vašingtono, Bonos konvencijų, ratifikavo Biologinės įvairovės, Berno konvencijas ir vykdo jų reikalavimus bei įsipareigojimus. Daugumos ES teisės aktų (direktyvų) pagrindiniai aplinkos apsaugos principai, nuostatos ir reikalavimai įrašyti į Lietuvos teisės aktus [42].

Kaip jau buvo minėta, biologinė įvairovė nyksta, ir tuo pagrindu bioįvairovės apsaugą reglamentuoja nemažai LR teisės aktų. Šiuo metu Lietuvoje veikia apie 30 įstatymų, reguliuojančių aplinkos apsaugą ir gamtos išteklių naudojimą. Taip pat parengti ir įgyvendinami poįstatyminiai teisės aktai, kad užtikrinti įstatymų įgyvendinimą.

LR aplinkos apsaugos įstatymas (1992) nustato pagrindines juridinių bei fizinių asmenų teises ir pareigas išsaugant Lietuvos Respublikos biologinę įvairovę, ekologines sistemas, kraštovaizdį, užtikrinant harmoningą ir švarią aplinką, racionalų gamtos išteklių naudojimą Lietuvos Respublikoje, jos teritoriniuose vandenyse, kontinentiniame šelfe ir ekonominėje zonoje [1]. Šis įstatymas yra pagrindas, kuriuo remiantis yra priimami kiti gamtos išteklių naudojimą bei aplinkos apsaugą reglamentuojantys įstatymai ir kiti teisės aktai.

Aplinkos monitoringo įstatymas (2006) nustato aplinkos monitoringo turinį, struktūrą, įgyvendinimą, aplinkos monitoringo procese dalyvaujančių subjektų teises bei pareigas ir atsakomybę [2].

Laukinės gyvūnijos įstatymas (2001 m.) reglamentuoja laukinių gyvūnų apsaugą ir naudojimą, kad būtų išsaugota jų rūšių įvairovė, gyvenamoji aplinka, veisimosi sąlygos, migracijos keliai bei užtikrintas racionalus laukinių gyvūnų naudojimas [3].

Laukinės augalijos įstatymas (1999 m.) reglamentuoja laukinės augalijos apsaugą ir naudojimą, siekiant išsaugoti laukinės augalijos rūšių ir natūralių bendrijų įvairovę, laukinės augalijos augavietes. Turi būti užtikrintas laukinės augalijos išteklių racionalus naudojimas, apsauga, atkūrimas, genetinių išteklių išsaugojimas [4].

Daugelis biologinės įvairovės apsaugos reikalavimų įrašyti ir į kitus ūkinę veiklą reglamentuojančius įstatymus: *Medžioklės įstatymas* (2000 m.), *Miškų įstatymas* (2001 m.), *Saugomų teritorijų įstatymas* (2001 m.), *Vandens įstatymas* (2003 m.), *Saugomų gyvūnų, augalų, grybų rūšių ir bendrijų įstatymas* (2001 m.), *Aplinkos apsaugos įstatymas* (1992 m.), *Augalų nacionalinių, genetinių išteklių įstatymas* (2001 m.) , *Žuvininkystės įstatymas* (2001 m.) ir kt.

Įgyvendinant Biologinės įvairovės konvencijos įsipareigojimus, parengta Lietuvos Respublikos *Biologinės įvairovės išsaugojimo strategija ir veiksmų planas*, patvirtintas 1998 m. Strategijoje ir veiksmų plane numatytos priemonės sudaro sąlygas kraštovaizdžio ir biologinei įvairovei saugoti bei naudoti [42].

Nacionalinė darnaus vystymosi strategija yra vienas iš darnaus vystymosi prioritetų [42]. Darnaus vystymosi koncepcijos pagrindą sudaro trys lygiaverčiai komponentai – aplinkosauga, ekonominis ir socialinis vystymasis. Ypatingai pabrėžiamas racionalus gamtos išteklių naudojimas [13].

Lietuvos Respublikos teritorijos bendrajame plane taip pat yra skiriama daug dėmesio biologinės įvairovės išsaugojimo klausimams. Daug reikšmės saugant biologinę įvairovę turi ir saugomos teritorijos.

1.5. Natura 2000 projekto bendra charakteristika

Vakarų Europoje per paskutinį XX a. šimtmetį viržynų, pelkių bei stepių plotas sumažėjo apie 60 proc. Nuo XX a. pradžios Prancūzijoje, Italijoje ir Ispanijoje degradavo apie 75 proc. pakrantės kopų. Mokydamosi iš padarytų klaidų, Vakarų Europos šalys priėmė griežtus gamtos apsaugos reikalavimus, ir dabar investuoja milijonus eurų į prarastų gamtinių buveinių atkūrimą. Lietuva turi galimybę eiti racionalesniu keliu, saugoti esamą gamtinę įvairovę, o ne vėliau atkūrinėti prarastąsias jos vertybes [43].

Pastaruoju metu, Lietuvai įstojus į Europos Sąjungą, saugomų teritorijų sistemoje vyksta gana dideli pokyčiai, steigiamos naujos saugomos teritorijos [24]. O atsiliepiant į raginimus išsaugoti bioįvairovę, ES sukūrė Natura 2000 – didžiausią ekologinį saugomų teritorijų tinklą Pasaulyje. Jo plotas nuolat didėja. Labai svarbu paminėti ir tai, kad ES tinkle leidžiama vykdyti su tvariu socialiniu ir ekonominiu vystymusi susijusią kontroliuojamą veiklą.

Siekiant sustabdyti rūšių nykimą, pagerinti jų egzistavimo sąlygas tiek pagal nacionalinius, tiek pagal ES reikalavimus numatyta plėtoti saugomų teritorijų tinklą Natura 2000 [42].

Natura 2000 - tai Europos Sąjungos saugomų teritorijų tinklas, padengiantis didžiąją Europos saugomų teritorijų dalį. Šis tinklas jungia trapiausias ir vertingiausias natūralias ES buveines bei rūšis, kurios ypatingai svarbios visos Europos biologinei įvairovei [33]. Ir be abejo, Lietuvos biologinė įvairovė yra labai svarbi ekologiniam ES tinklui Natura 2000.

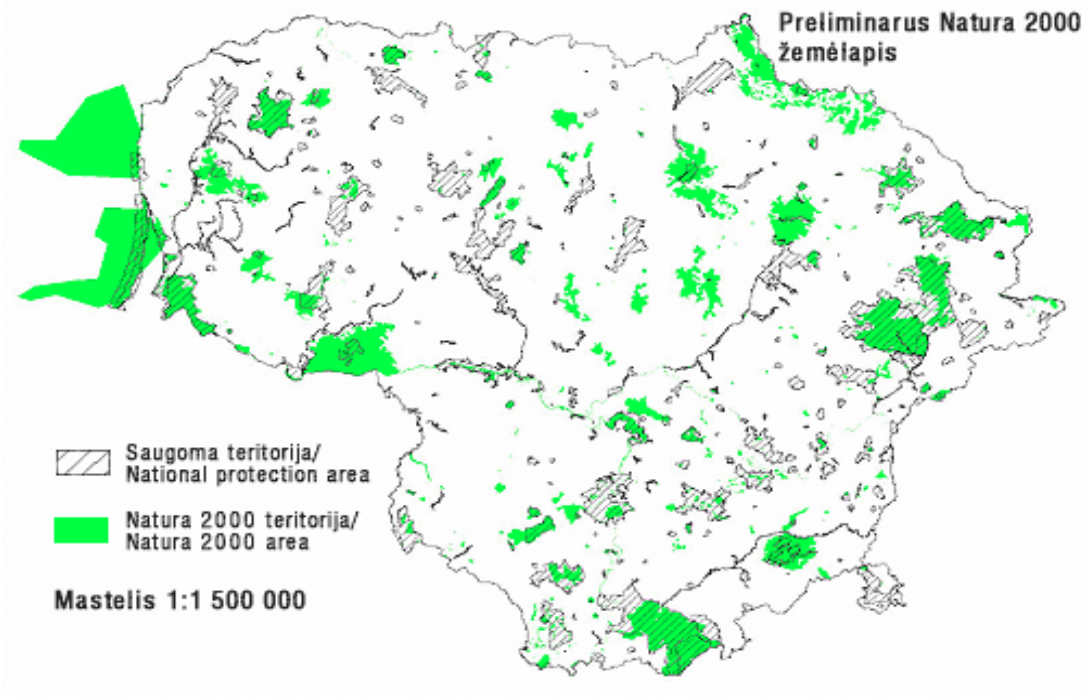
Konkrečiai Lietuvos saugomoms teritorijoms gali būti suteikiamas Europos Bendrijos svarbos specialiųjų saugomų teritorijų statusas, taip pat tarptautinės svarbos saugomų teritorijų

statusas. Sukurto Natura 2000 tinklo dalimi tapo ir nemažai Lietuvos saugomų teritorijų [26]. O turint lanksčią saugomų teritorijų sistemą, ji lengvai pildoma, koreguojama.

Natura 2000 tinklo idėja - apsaugoti buveines ir rūšis nuo išnykimo [74].

Natura 2000 teritorijos Lietuvoje – įnašas į Europos gamtos išsaugojimą. Tai tinklas susidedantis iš buveinių ir paukščių apsaugai svarbių teritorijų, skirtų išsaugoti, palaikyti ir prireikus atkurti natūralius buveinių tipus ir gyvūnų bei augalų rūšis Europos Bendrijos teritorijoje (žr. 1 pav.) [70].

Bendras Natura 2000 tinklo teritorijų plotas Lietuvoje (įvertinus buveinių ir paukščių apsaugai svarbių teritorijų persidengimą) sudaro apie 811 tūkst. ha arba apytiksliai 12 proc. Lietuvos teritorijos. Įsteigus Natura 2000 teritorijas numatoma, kad Lietuvos saugomų teritorijų plotas turėtų išaugti, t.y. saugomos teritorijos turėtų padidėti iki 2 - 3 proc.

1 pav. Natura 2000 teritorijų ir saugomų teritorijų išsidėstymas Lietuvoje

Lietuva iki 2004 metų buvo įsipareigojusi įsteigti paukščių ir buveinių apsaugai svarbių teritorijų tinklą bei garantuoti jose europinės svarbos rūšių ir gamtinių buveinių apsaugą.

1.5.1. Paukščių ir buveinių apsaugai skiriamos teritorijos

Gamtos apsaugos srityje bene didžiausias ir svarbiausias uždavinys yra ES Paukščių ir Buveinių direktyvų įgyvendinimas. Iki įstojimo į ES dienos Lietuva buvo įsipareigojusi įgyvendinti visus ES Paukščių Direktyvos (79/409/EEB) reikalavimus, o jau tapusi ES nare privalėjo visiškai pasirengti Buveinių direktyvai (92/43/EEB) įgyvendinti. Paukščių direktyvos

pirmas priedas reikalauja, kad Lietuva, kaip ir kitos ES narės, saugotų daugumą paukščių priklausomai nuo jų statuso Europoje.

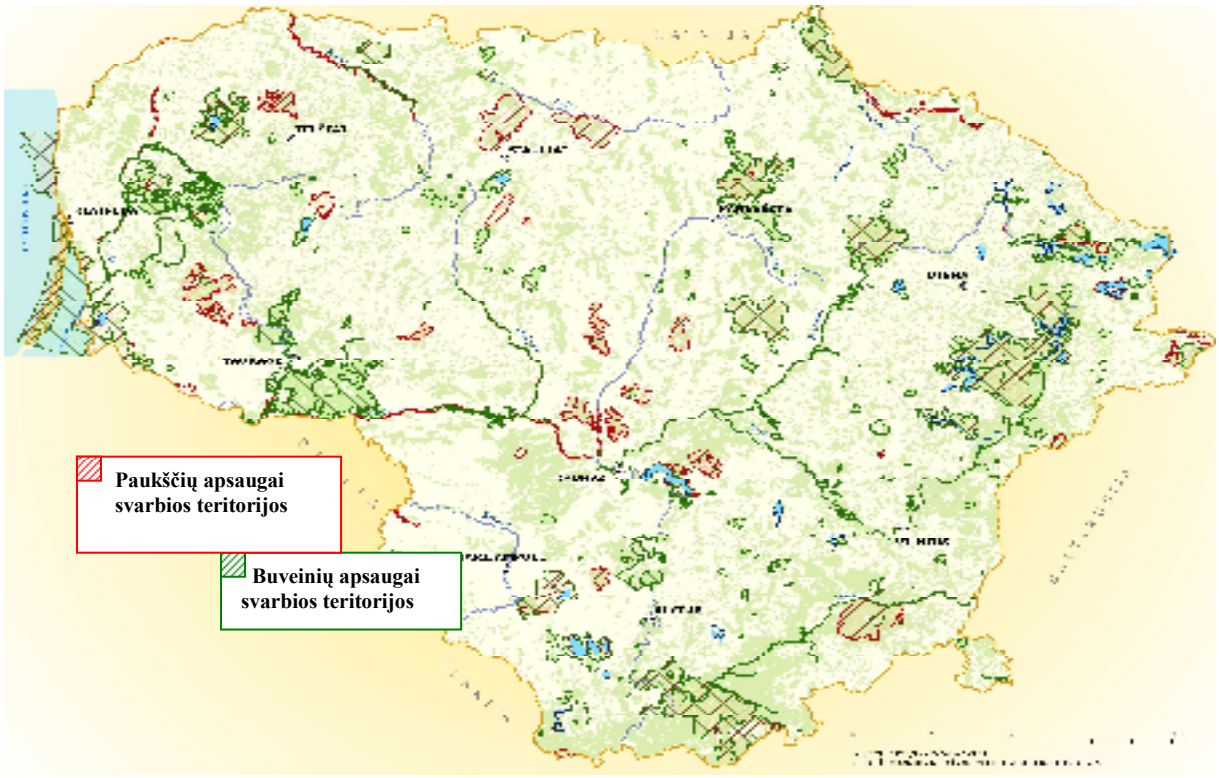
Šie ES dokumentai yra susiję su natūralių buveinių, floros ir faunos apsauga, taip pat su Europos saugomų teritorijų tinklo sukūrimu. Remiantis Paukščių ir Buveinių direktyvomis, ES gamtos apsaugos politika užtikrina efektyvią unikalios biologinės įvairovės apsaugą visoje Europoje ir kad visos ES šalys turėtų tuos pačius teisinius įsipareigojimus saugant teritorijas, įtrauktas į Natura 2000 tinklą.

Pagrindinis ir svarbiausias uždavinys įgyvendinant ES ar kitus tarptautinius įsipareigojimus – tai jų suderinimas su nacionalinės teisės sistema. Siekiant įgyvendinti ES direktyvas ir tarptautines konvencijas, pastaraisiais metais buvo parengti ir priimti daugelio nacionalinių įstatymų pakeitimai [74].

Visos ES šalys turi tuos pačius teisinius įsipareigojimus saugant teritorijas, įtrauktas į Natura 2000 tinklą [42].

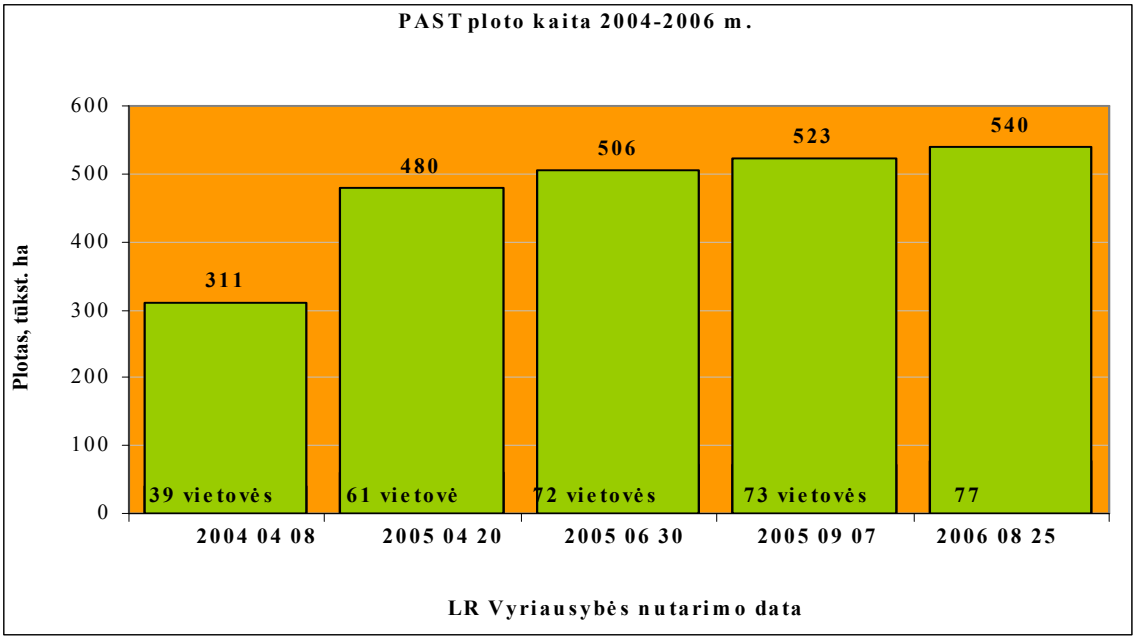
Paukščių ir Buveinių direktyvų nuostatos perkeltos į Saugomų teritorijų įstatymą (1993-11-09, I-301) ir Saugomų gyvūnų, augalų, grybų rūšių ir bendrijų įstatymą (1997-11-06,VIII-499) [72].

2 pav. yra pateikiamas Paukščių ir Buveinių apsaugai svarbių teritorijų išsidėstymas Lietuvoje.

2 pav. Paukščių ir buveinių apsaugai svarbios teritorijos

Įgyvendinant Paukščių direktyvą, į Paukščių apsaugai svarbių teritorijų sąrašą 2004 m. buvo įtrauktos 39 šalies saugomos teritorijos arba jų dalys, dabartiniais duomenimis, Lietuvoje jau įsteigtos 77 paukščių apsaugai svarbios teritorijos (PAST) (žr. 3 pav.);(1 lentelė), kurių plotas 543288 ha. Tikimasi, kad jų ateityje dar padaugės.

3 pav. PAST ploto kaita 2004 – 2006 metais

Planuojama paukščių apsaugai svarbių teritorijų statusą suteikti 90 teritorijų ir buveinių apsaugai svarbiomis įvardinti apie 300 teritorijų [26].

Taip pat iš 1 lentelės duomenų matome, kad PAST ir BAST gali persidengti.

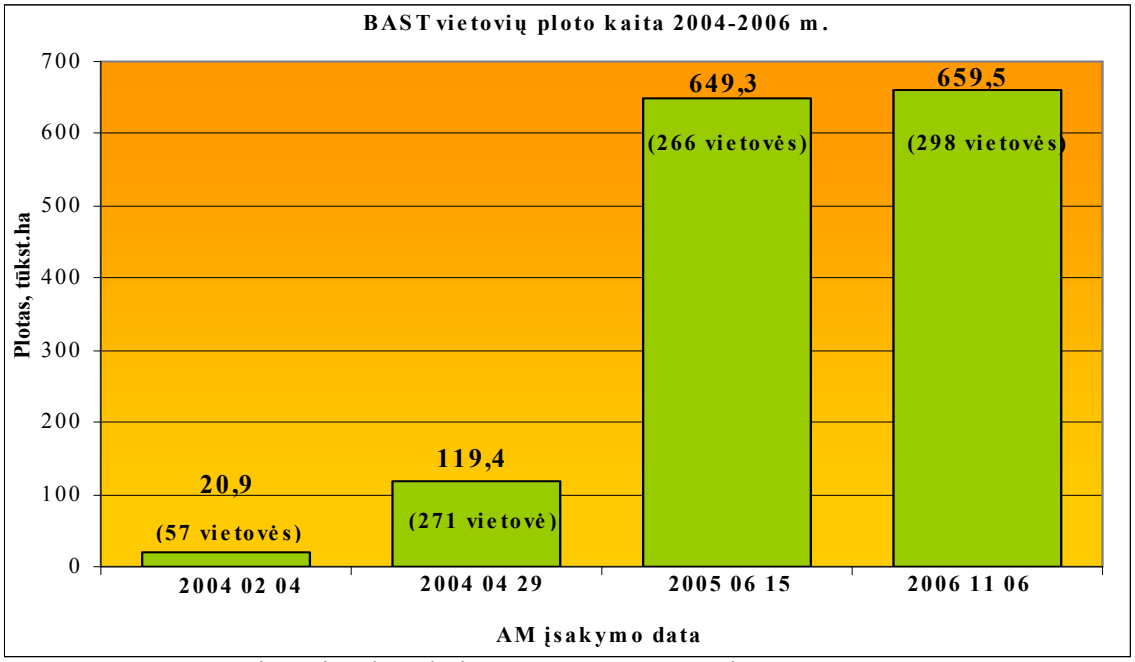
1 lentelė. Paukščių apsaugai ir Buveinių apsaugai svarbių teritorijų pasiskirstymas Lietuvos teritorijoje

	Skaičius	Plotas, ha	% nuo šalies teritorijos	Plotas, persidengusių PAST ir BAST, ha	Plotas, patenkantis į saugomas teritorijas, ha	% nuo saugomų teritorijų	Plotas, persidengusių PAST ir BAST saugomose teritorijose, ha
Paukščių apsaugai svarbios teritorijos (PAST)	77	543288	8,3	391,097	537143	53,8	413034
Buveinių apsaugai svarbios teritorijos (BAST)	298	659510	10,1		531026	53,2	
Iš viso:	375	811701	12,4		655135	65,7	

Pagal Valstybinės saugomų teritorijų tarnybos prie Aplinkos ministerijos duomenis

Pagal Lietuvos įstatymus, įgyvendinant Buveinių direktyvą steigiamos teritorijos vadinamos „buveinių apsaugai svarbios teritorijos“ [60].

Buveinių apsaugai svarbių teritorijų dabartiniu metu priskaičiuojama iki 298, jų užimamas plotas – 659,5 tūkst. ha, 2004 metais jų buvo tik 57 ir užėmė tik 20,9 tūkst. ha (žr. 4 pav.).

4 pav. BAST vietovių ploto kaita 2004 – 2006 metais

Daugelis buveinių tipų ir gyvūnijos bei augalijos rūšių pasidarė retos ir nykstančios ES šalyse, todėl 1992 m. priimta Buveinių direktyva tapo pagrindine Europos gyvūnijos ir augalijos bei jų buveinių apsaugos priemone, norint užtikrinti Bendrijos svarbos buveinių tipų ir rūšių gerą apsaugos būklę.

Buveinių apsaugai svarbių teritorijų apsaugos režimas nustatomas išsaugojimo (konservacinėmis), prevencinėmis priemonėmis, teritorijų planavimo dokumentų bei planų sprendiniais, taip pat vertinimo priemonėmis, nustatančiomis projektų poveikį buveinių apsaugai svarbioms teritorijoms. Europos ekologinio tinklo Natura 2000 teritorijų tvarkymo ypatumus nustato Vyriausybės patvirtinti Bendrieji buveinių ar paukščių apsaugai svarbių teritorijų nuostatai [52;6].

Ši direktyva nustato 200 gamtinių buveinių tipus, 200 gyvūnų ir beveik 500 augalų rūšių, kurioms išsaugoti turi būti steigiamos Europos mastu svarbios saugomos teritorijos. Pavyzdžiui, Lietuva turės identifikuoti teritorijas, kuriose bus saugomi ąžuolų, liepų, klevų, uosių bei spygliuočių miškai, sausieji tyruliai (viržynai), žemumų šienaujamos pievos, aukštapelkės ir žemapelkės, distrofiniai ežerai, liūnai, pajūrio kopos, plačialapiai bei pelkiniai miškai [43].

Pagal saugomų teritorijų pakeitimo įstatymą, planams, programoms ir projektams, tiesiogiai nesusijusiems arba nebūtiniems Europos ekologinio tinklo Natura 2000 teritorijų tvarkymui, bet galintiems jas reikšmingai paveikti individualiai arba kartu su kitais planais,

programomis arba projektais, turi būti atliekamas jų galimo poveikio teritorijoms įvertinimas, atsižvelgiant į šių teritorijų gamtosauginius tikslus.

Europos Sąjungoje yra nustatyta 218 saugotinų buveinių tipų, išvardintų Buveinių direktyvoje. Lietuvoje aptinkama 53, o dažniausiai minimos 12 pagrindinių Europinės svarbos buveinių tipų. Tai deltos, lagūnos, baltosios kopos, gipso karsto ežerai, upių sraunumos, kadagynai, šienaujamos pievos, miškapievės ir medžiais apaugusios ganyklos, aliuvinės pievos, aukštapelkės, žemapelkės, vakarų taiga.

Lietuvoje yra steigiamos specialios teritorijos 4 žinduolių rūšių (dar 3 neseniai laikytos gyvenančiomis, tačiau dabar išnykę arba užklystančios nereguliariai), 1 roplių, 2 varliagyvių, 9 žuvų (dar 1 laikoma išnykusia), 2 apskritažiomenių (dar 1 užklysta nereguliariai), 4 moliuskų (dar 1 laikoma išnykusia), 6 vabalų (dar 2 laikomos išnykusiomis), 5 drugių (dar 3 labai retai sutinkamos migracijų metu), 2 žirgelių ir 14 augalų rūšių, įrašytų į Buveinių direktyvos II priedą, apsaugai.

Įgyvendinant ES Buveinių direktyvą, gamtotvarkos planai pirmiausia rengiami Natura 2000 teritorijoms, kuriose Europos Bendrijos svarbos gamtinių buveinių ir rūšių apsaugos būklė yra nežinoma arba prastėja. 2006 m. ES struktūrinių fondų ir PHARE programos lėšomis parengtas 41 gamtotvarkos planas. Nuo 2004 m. iš viso parengti 103 tokie planai. Jie sudaro prielaidas gamtinių buveinių ir rūšių reikiamai apsaugos būklei išlaikyti ar atkurti [56].

1979 m. priimta ES Paukščių direktyva nustato visų Bendrijos teritorijoje gyvenančių laukinių paukščių rūšių bei jų buveinių apsaugą, reguliuoja retų paukščių rūšių, pvz., kurtinių, tetervinų medžioklę bei prekybą sumedžiotais perkūno oželiais, ir kitais paukščiais.

Paukščių direktyvoje ypatingas dėmesys skirtas paukščių apsaugai per jų migraciją bei telkimosi vietose. Ši direktyva taip pat numato paukščių apsaugai svarbių teritorijų steigimą [44].

Be to, Buveinių (kaip ir Paukščių) direktyva draudžia ES šalyse naudoti kai kurias medžioklės priemones, pavyzdžiui, automatinius ginklus, dirbtinius šviesos šaltinius, tinklus, kilpas ir kt. [43].

ES Paukščių direktyva įpareigoja šalis nares atkreipti dėmesį į migruojančių paukščių žiemavietes ir jų telkimosi vietas (181 paukščių rūšiai yra numatomos ypatingos apsaugos priemonės - paukščių apsaugai svarbių teritorijų steigimas, pvz. baubliams, vapsvaėdžiaims, juodiesiems pesliams ir Lietuvoje dažniems paukščiams, pvz., baltasis gandras, paprastoji medšarkė, nendrinė lingė).

Paukščių direktyvoje paminėta, kad paukščių apsaugai svarbiose teritorijose yra draudžiama arba ribojama veikla, galinti pakenkti saugomoms paukščių rūšims, jų buveinėms, perėjimo, mitybos, šėrimosi, poilsio ir migracijų susitelkimo vietose.

Dabar ES yra išskirta daugiau nei 1600 paukščių apsaugai svarbių teritorijų, kurios apima daugiau nei 100 000 km^2. Kiekvienais metais ES šalys narės steigia vis naujų paukščių apsaugai svarbių teritorijų [43].

Ir Paukščių, ir Buveinių direktyvose yra išvardyta nemažai saugotinų rūšių, objektų, kurie Lietuvoje, skirtingai negu Vakarų Europoje, nėra reti ar nykstantys (pvz. vilkai, bebrai, varlės kūmutės bei dažnos gyvūnų buveinės - pelkiniai ir spygliuočių miškai, aukštapelkės).

Kiekvieną tokį atveją Europos Komisija svarsto ir, esant reikalui, suteikiama šaliai išimtis. Lietuva taip pat prašo išimties, dėl buveinių apsaugai svarbių teritorijų išskyrimo vilkams ir bebrams, kurie mūsų krašte yra pakankamai gausūs, o jų apsauga būtų sudėtinga bei netikslinga.

Tiek Buveinių, tiek Paukščių direktyvose pateiktos bendros apsaugos nuostatos, tuo tarpu jų prieduose nurodytos konkrečios rūšys ar buveinės bei jų apsaugos priemonės [43].

Gamtos apsaugos atžvilgiu, Buveinių ir Paukščių direktyvos yra pagrindinis Bendrijos įnašas išsaugant biologinę įvairovę pagal Rio De Ženeiro konvencijos (1992) arba ankstesnes, Berno arba Europos laukinių gyvūnų, augalų ir natūralių buveinių konvencijos (1979) nuostatas.

Jos atitinka bendrus konvencijų principus, pvz. Ramsaro arba Šlapžemių konvencijos (1971), Bonos arba Migruojančių paukščių konvencijos (1979) ir specifinių regionų konvencijų (Helsinkio arba Baltijos jūros konvencijos (1974), Barselonos arba Vidužemio konvencijos (1976) bei Alpių apsaugos konvencijos (1991)).

1.6. Institucijos, atsakingos už biologinę įvairovę ir Natura 2000 valdymą Lietuvoje

Norint sukurti efektyvų ir gerai valdomą saugomų teritorijų tinklą Europoje, reikia pereiti daug skirtingų stadijų šalyse.

Ir biologinės įvairovės išsaugojimo klausimu bioįvairovė nebus išsaugota, jei nebus tinkama supanti aplinka, užtikrintas valdymo mechanizmas, ir tie patys norminiai dokumentai nebus grindžiami efektyviu valdymu. Todėl svarbu išanalizuoti, kaip užtikrinamas Natura 2000 projekto valdymas ir kaip institucijos tinkamai susidoroja įgyvendinant išsikeltus tikslus [37].

Natura 2000 teritorijų tinklo valdymas yra būtinybė gamtosaugai. Bet, kad valdymas būtų sėkmingas, reikia netik institucijų, bet ir pačios visuomenės pastangų [48].

Už biologinės įvairovės išsaugojimą, už Lietuvos Respublikai būdingo kraštovaizdžio, gamtinių ekosistemų, gamtos vertybių išsaugojimą Lietuvoje atsakinga Aplinkos ministerija. Be to, ji rengia ir tvirtina biologinių išteklių naudojimo taisykles, normas bei standartus bei organizuoja saugomų teritorijų planavimo darbus ir saugomų teritorijų, biologinės įvairovės bei kitų kadastrų sudarymą ir tvarkymą. Aplinkos ministerijos kompetencijoje taip pat priklauso teikti pasiūlymus saugomoms teritorijoms steigti, reglamentuoti ir kontroliuoti veiklą saugomose

teritorijose, organizuoti jos reguliavimo sričiai priskirtų valstybinių rezervatų, nacionalinių ir regioninių parkų veiklą.

Valstybinė saugomų teritorijų tarnyba organizuoja saugomų teritorijų apsaugą ir tvarkymą, steigia saugomų teritorijų direkcijas [30]. Regionų aplinkos apsaugos departamentai organizuoja ir vykdo aplinkos apsaugos ir gamtos išteklių naudojimo kontrolę jiems priskirtoje teritorijoje [42]. Aplinkos apsaugos agentūra atsakinga už aplinkos kokybės vertinimą, prognozavimą bei monitoringo vykdymą. O Valstybinių rezervatų, nacionalinių ir regioninių parkų administracijos įgyvendina biologinės įvairovės išsaugojimo programas bei planus. Specialios programos biologinei įvairovei išsaugoti, kaip ir aplinkos apsaugos įstatymai, Vyriausybės bei AM priimtus sprendimus aplinkosaugos klausimais, vietose įgyvendinamos ir Lietuvos miestų ir rajonų savivaldos institucijų dėka. Vietos savivaldos institucijos taip pat steigia ir tvarko savivaldybės saugomas teritorijas, kraštovaizdžio objektus.

Ministerijos su joms pavaldžiomis organizacijomis ir kitomis valstybės ir savivaldybių institucijomis, įgyvendina jų kompetencijai priklausančius įstatymus ir kitus teisės aktus, formuoja atitinkamos srities valstybinę politiką, rengia standartus, leidimų sistemą, ekonomines priemones, užtikrina visuomenės dalyvavimą priimant sprendimus.

2. REGIONINIŲ PARKŲ APŽVALGA BEI NATURA 2000 PROJEKTO VALDYMO MECHANIZMAI

2.1. Varnių regioninio parko bendra charakteristika

Regioniniai parkai – saugomos teritorijos, steigiamos gamtiniu, kultūriniu ir rekreaciniu požiūriu regioninės svarbos kraštovaizdžio kompleksams ir ekosistemoms saugoti, jų rekreaciniam bei ūkiniam naudojimui reguliuoti [55].

Varnių regioninis parkas yra vakarinėje Lietuvos dalyje [40]. Jis apima vertingą ežeringo Žemaičių kalvyno dalį su unikaliu kraštovaizdžiu, gamtinėmis ir kultūrinėmis vertybėmis.

Regioninio parko teritorija išsitęsusi šiaurės – pietų kryptimi 33 km ilgio, 21 km pločio ir apima 33508 ha plotą. Miškai užima 31,2 proc. teritorijos, vandens telkiniai – 3,3 proc., pelkės – 11,9 proc., žemės ūkio naudmenos – 48,7 proc., gyvenvietės – 1,0 proc. teritorijos ploto [79].

Varnių regioninio parko teritorijoje vyrauja mišrieji eglynai. Didžiausia augmenijos įvairovė rasta miškuose bei natūraliose pievose [73].

Geriausiai iš Varnių regioninio parko smulkiosios faunos ištirti drugiai (385 drugių rūšys) [67].

Varnių regioninis parkas įsteigtas 1992 m. rugsėjo 24 d. „Nutarimu Dėl regioninių parkų ir draustinių įsteigimo“. Šio parko paskirtis:

- išsaugoti Žemaičių ežeruoto kalvyno kraštovaizdį su aukštomis viršukalnėmis raiškiais plokščiakalvių kompleksais, ežerais ir pelkiniais kompleksais, didelės ornitologinės vertės Biržulio ežerą su apyežeriu;
- išsaugoti kultūros paveldo vertybes, piliakalnius, Varnių urbanistinį kompleksą;
- išsaugoti gamtinės ekosistemos stabilumą, biotos komponentus, savitą augaliją ir gyvūniją, svarbias vandens paukščių perėjimo ir poilsio migracijų metu vietas;
- atkurti sunaikintus ir pažeistus gamtos, kultūros kompleksus bei objektus;
- vykdyti tyrimus ir stebėjimus, kaupti informaciją gamtosaugos, kultūros paveldo apsaugos ir kitose srityse;
- sudaryti sąlygas plėtoti pažintinį turizmą ir poilsiavimą tam skirtose zonose bei vietose, nustatytose regioninio parko planavimo schemoje;
- reglamentuoti ūkinę veiklą bei urbanizacijos plėtotę pagal regioninio parko planavimo schemą;

- vykdyti švietėjišką ir kultūrinę veiklą, propaguoti gamtos ir kultūros paveldą bei jo apsaugą [10].

2.1.1. Natura 2000 teritorijų VRP apžvalga

Varnių regioninio parko teritorija pagal gamtos ir kultūros vertybes, jų pobūdį, apsaugos formas ir naudojimo galimybes skirstoma į išsaugančiąją, apsaugos, rekreacinę, ūkinę ir gyvenamąją zonas [11]. Konservacinė zona (gamtiniai rezervatai, draustiniai) VRP apima daugiausiai - 7214 ha, apsauginė zona – 4024 ha, rekreacinė – 256 ha, ūkinė - 4648 ha, mažiausiai gyvenamoji zona – 245 ha.

Varnių regioniniame parko sudėtyje yra: 1 rezervatas (Stervo gamtinis rezervatas), kuriame yra Stervo ežeras, jį supantys pelkynai, bei pelkėti Tetervinės miško kompleksai. Tai yra gamtiniu požiūriu labai vertinga Natura 2000 teritorija su retų ir nykstančių rūšių augalija bei gyvūnija [69].

Kalbant apie Stervo gamtinį rezervatą, jame esantis Stervo ežeras - pelkėjantis ežeras, todėl jo išlikimui rytinėje pakrantėje yra įrengti hidrotechniniai įrenginiai: vandens reguliatorius ir apie 300 metrų ilgio supiltas pylimas. Įsteigus Stervo gamtinį rezervatą, ežerą supančiuose miškuose labai pagausėjo stambių žinduolių, o iš paukščių pelkėse ir nendrynuose peri gervės, pievinės lingės, didieji baubliai, salos medžių viršūnėse lizdus suka didieji kormoranai.

Stervo gamtiniame rezervate draudžiama lankytis, atlikti tyrimus ir stebėjimus, be Varnių regioninio parko direkcijos raštiško leidimo [65].

Taip pat parke yra 33 draustiniai (9 kraštovaizdžio, 9 geomofologiniai, 4 hidrografiniai, 1 pedologinis, 1 botaninis, 1 botaninis – zoologinis, 5 telmologiniai, 2 urbanistiniai, 1 archeologinis), iš kurių labai vertingas ornitologiniu požiūriu yra Biržulio botaninis - zoologinis draustinis su retų ir nykstančių augalų ir gyvūnų rūšių buveinėmis. Jame aptikta 167 paukščių rūšys, iš jų 41 Lietuvos Raudonosios knygos rūšis ir 42 Europinės svarbos rūšys. Tai Europinės svarbos Natura 2000 teritorija.

Netoli Varnių miestelio esanti ežerinės kilmės žemapelkė – Debesnų telmologinis draustinis, taip pat vertinga Natura 2000 teritorija, kurioje aptikta net 21 Lietuvos raudonosios knygos augalų rūšis, iš kurių labai daug gegužraibių šeimos augalų [69].

Natura 2000 teritorijos, anot ekspertinės apklausos rezultatų, kurie plačiau aptariami tolimesniuose skyriuose, Varnių regioniniame parke yra išskirta 10 tokių teritorijų, iš kurių 1 Paukščių ir 9 Buveinių apsaugai svarbios teritorijos. Nors literatūros šaltiniuose tokie skaičiai net nenurodomi.

Taigi, Natura 2000 statusas suteikiamas šioms Paukščių apsaugai svarbioms teritorijoms:

- ✓ Biržulio - Stervo pelkių kompleksui (1 priedas)

O taip pat ir 9 Buveinių apsaugai svarbioms teritorijoms :

- ✓ Paršežerio – Lūksto ež. Pelkių kompleksui (į kurį įeina labai svarbus Debesnų telmologinis draustinis);
- ✓ Medvėgalio kalvų komplekso pievoms (Medvėgalio kraštovaizdžio draustinyje);
- ✓ Šatrijos kalno pievoms;
- ✓ Sydeklio pelkei (Sydeklio telmologiniame draustinyje)
- ✓ Saloto ežerui ir jo apyežerėms;
- ✓ Sprūdės pievoms;
- ✓ Moteraičio pievoms;
- ✓ Gojaus skroblynams (net 2 atskiros teritorijos).

Toks teritorijų išskyrimas sąlygoja tai, kad iš tiesų domimasi ir gilinamasi į svarbias gamtiniu požiūriu buveines ir rūšis, taip kovojant su biologinės įvairovės mažėjimu.

2.1.2. Veiklos, susijusios su Natura 2000, organizavimas bei svarbiausi įgyvendinti projektai

Veiklą regioniniame parke reglamentuoja Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos įstatymas, Lietuvos Respublikos saugomų teritorijų įstatymas, Lietuvos Respublikos nekilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymas, Specialiosios žemės ir miško naudojimo sąlygos, nekilnojamųjų kultūros vertybių reglamentai, kiti teisės aktai.

Regioninio parko teritorija tvarkoma pagal regioninio parko planavimo schemą ir patvirtintus miestelių ir kaimų bendruosius (detaliuosius) planus, nekilnojamųjų kultūros vertybių tvarkymo, miškotvarkos, žemėtvarkos, vandentvarkos, rekreacijos, inžinerinių komunikacijų ir kitus projektus [69].

Lietuvos saugomas teritorijas, kartu tai liečia ir VRP teritorijas, tinkamai saugoti bei tvarkyti, pritaikyti jas lankymui, visuomenės poreikiams padeda finansinė Europos Sąjungos struktūrinių fondų parama [80].

Valstybinė saugomų teritorijų tarnyba prie Aplinkos ministerijos pagal Bendrąjį programavimo dokumentą tiesiogiai gauna paramą saugomoms teritorijoms planuoti, tvarkyti ir stebėti.

2006 m. Valstybinė saugomų teritorijų tarnyba pradėjo įgyvendinti projektus, finansuojamus iš Europos sąjungos struktūrinių fondų lėšų:

1. Saugomų teritorijų steigimo ir planavimo dokumentų parengimas;
2. Saugomų teritorijų steigimo ir planavimo dokumentų parengimas 2;
3. Saugomų teritorijų tvarkymas ir priežiūra;
4. Saugomų teritorijų tvarkymas ir priežiūra 2;
5. Apleistų pastatų likvidavimas;
6. Valstybės institucijų, vykdančių buveinių ir paukščių apsaugai svarbių teritorijų monitoringą bei priežiūrą, sustiprinimas;
7. Bešeimininkių pastatų saugomose teritorijose demontavimas, pažeistų teritorijų rekultivavimas bei objektų atkūrimas; [68]

Šiuo metu visi projektai jau yra įgyvendinti, nes jie ir turėjo pagal planus būti įgyvendinti iki 2008 metų, siekiant prisidėti prie Natura 2000 tinklo bei kitų nacionalinės svarbos saugomų teritorijų gamtotvarkos planų rengimo bei biologinės įvairovės ir kraštovaizdžio veiklos atkūrimo.

Visi paminėtini projektai palietė ir Varnių regioninį parką.

Vykdant projektą „*Saugomų teritorijų steigimo ir planavimo dokumentų parengimas*“ buvo parengiami tikslai ir prielaidos veiklai valstybiniuose parkuose ir paveldo objektų teritorijose tinkamai sureguliuoti. Taip pat labiausiai orientuojamasi į ES Tarybos direktyvų dėl laukinių paukščių apsaugos (79/409/EEB) ir dėl natūralių buveinių ir laukinės faunos bei floros apsaugos (92/43/EEB) reikalavimų įgyvendinimą konkrečiai kiekvieno regioninio parko teritorijose.

Vykdant projektą „*Saugomų teritorijų tvarkymas ir priežiūra*“ taip pat numatomi bendri tikslai, siekiant pagerinti kraštovaizdžio ir biologinės įvairovės bei paveldo vertybių apsaugą, pritaikyti saugomus objektus lankymui, krašto pažinimui, nedarant žalos aplinkai, kad būtų tinkamai sureguliuoti lankytojų srautai, sudarant prielaidas pažintinio ir kaimo turizmo, paslaugų sferos plėtrai. Taip pat svarbu sudaryti prielaidas gerinti Natura 2000 tinklo teritorijų būklę ir saugoti biologiniu požiūriu vertingas teritorijas, bei užtikrinti ES Paukščių (79/409/EEB) ir Buveinių (92/43/EEB) direktyvų apsaugos reikalavimų įgyvendinimą.

„*Saugomų teritorijų tvarkymas ir priežiūra*“ projekto vertė 11265971 Lt., 75 proc. finansuojama iš Specialiosios Europos regioninės plėtros fondo programos (ES lėšos) ir 25 proc. iš valstybės biudžeto lėšų (bendrojo finansavimo lėšos).

Konkrečiai Varnių regioniniame parke šio projekto veiklos įgyvendinimo metu buvo sutvarkyta Medvėgalio kalvų archeologinio komplekso teritorija. Veiklos padariniai matomi 5 paveiksle.

A. *Prieš projekto įgyvendinimą* ***B.*** *Įgyvendinus projektą*

5 pav. Medvėgalio kalvų kompleksas Varnių regioniniame parke prieš ir po tvarkymo darbų

Medvėgalio kalno aukštis 234 m, tai iškiliausias Žemaitijos kalnas, kartu ir vienas įspūdingiausių lankomų objektų Varnių regioniniame parke. Ir iš tiesų, neatsitiktinai tvarkymo darbai saugomose teritorijose, naudojant ES struktūrinių fondų paramą, pradėti nuo Medvėgalio. Nebuvo jau įmanoma per medžių gausą suvokti piliakalnio struktūros, kalnų gausos ir jų aukščio, sunku įžvelgti vaizdus, atsiveriančius nuo Medvėgalio. Taip pat ši mintis jau seniau buvo užgimusi ir kultūros paveldo specialistų, visuomenės, vietos bendruomenės ir pačių keliautojų mintyse [41].

Medvėgalio tvarkymo darbai pradėti 2005 m. lapkritį. Bendra darbų vertė - 2,1 mln. Lt. [41]. Projekto įgyvendinimą organizavo Valstybinė saugomų teritorijų tarnyba (toliau VSTT) prie Aplinkos ministerijos, įgyvendino UAB „Kvėdarsta“. Pasak Valstybinės saugomų teritorijų tarnybos, tai vienas labiausiai pavykusių kraštovaizdžio tvarkymo bei kultūros paveldo objektų atkūrimo projektų. Atlikti darbai:

- ✓ Medynų kraštovaizdžio formavimo kirtimai;
- ✓ Pilnai atidengtas Pilies kalnas;
- ✓ Pastatyti informaciniai ženklai, nurodos, užrašai, stendai;
- ✓ Įrengti 4 km pėsčiųjų takai;
- ✓ Sutvarkyta centinė Medvėgalio aikštelė su akmeniniu maketu;
- ✓ Įrengtas bendro naudojimo inventorius.

Medvėgalio kalvų sutvarkymas – tai didelė investicija, iš esmės pagerinusi gamtos ir kultūros paveldo komplekso būklę. Projekto rezultatai svarbūs buveinių apsaugos prasme, mat sutvarkytos Medvėgalio kalvų šlaituose susiformavusios natūralios buveinės su retų augalų ir jų augimviečių įvairove. Teritorija taip pat pritaikyta lankymui, taip sudarant mažesnį neigiamą poveikį gamtinėms vertybėms [41].

Įgyvendinus projektą, sudarytos prielaidos gamtinio kraštovaizdžio ir biologinės įvairovės nykimui sustabdyti bei sukurtos sąlygos kitų veiklų organizavimui.

Kitas labai svarbus projektas, įvykdytas Varnių regioniniame parke - „*Saugomų teritorijų tvarkymas ir priežiūra 2*“. Kuriame akcentuojami tikslai - sudaryti prielaidas kraštovaizdžio ir biologinės įvairovės vertybėms išsaugoti ir pažinti, tinkamai sureguliuojant lankytojų srautus, kad susipažinti su saugomomis vertybėmis bei sudaryti prielaidas Natura 2000 teritorijų būklei gerinti, užtikrinant ES direktyvų reikalavimų įgyvendinimą.

Varnių regioniame parke pagal šį projektą įvykdyta veikla - Debesnų pelkės gamtinėse buveinėse. Ketinant sutvarkyti 12 Natura 2000 teritorijų, viena iš veiklų atiteko ir Varnių regioniniam parkui. Buvo atlikti Debesnų pelkės gamtinių buveinių tvarkymo darbai.

Debesnų pelkė – tai kalkinga žemapelkė su tarpinio tipo aukštapelkės fragmentais. Pelkė plyti Varnelės upės slėnyje, prie jos ištakų iš Lūksto ežero, visai šalia Varnių miestelio. Tai Debesnų telmologinis draustinis (žr. 6 pav.).

6 pav. Varnių regioninio parko Debesnų pelkė: kairėje – tiltelis per Varnelę, viduryje - pažintinis takas, dešinėje – Debesnų pelkė

Iš viso Debesnų telmologiniame draustinyje aptikta beveik dvi dešimtys augalų rūšių, įrašytų į Lietuvos Raudonąją knygą. Čia gyvena ir retieji paukščiai: švygždos, griežlės gervės, tetervinai, kurie yra įrašyti i Europos Bendrijai svarbių paukščių rūšių, kurioms išsaugoti reikia steigti jų apsaugai svarbias teritorijas [7].

Buvo įrengtas Debesnų botaninis – pažintinis takas, tuo tikslu, kad supažindinti lankytojus su unikalia žemapelkės augalijos įvairove, dominuojančiomis rūšimis bei jų bendrijomis [63].

2007 metų birželio – rugpjūčio mėnesiais buvo pasirašytos sutartys dėl Natura 2000 teritorijų tvarkymo. Projektas finansuotas iš ES Struktūrinių fondų ir valstybės biudžeto lėšų, jį organizavo VSTT prie Aplinkos ministerijos. VRP direkcijai buvo pavesta vykdyti darbų priežiūrą, darbų priėmimo – perdavimo aktų tikrinimas ir vizitavimas, o darbų pabaigoje raštu įforminti VSTT prie Aplinkos ministerijos įvykdytus darbus pagal sutartyje išdėstytus reikalavimus.

Debesnų botaniniame take (Debesnų telmologinis draustinis, Natura 2000 teritorija) buvo atlikti šie darbai:

- ✓ Įrengtas medinis takas (2,5 km);
- ✓ Įrengti stendai su atnaujinta informacija;
- ✓ Pastatyta 12 stotelių kuriose pateikiami aplink augančių augalų aprašymai su nuotraukomis;
- ✓ Nutiestas tiltas per Varnelę;
- ✓ Nupjauti menkaverčiai krūmai, paliekant vertingiausius;
- ✓ Nušienauta pelkių žolė, kad galėtų augti vertingi augalai.

Kai kurie gamtininkai teigia, kad įrengiant medinį taką buvo padaryta nemaža žala gamtai, tačiau direkcijos darbuotojų manymu, vaikščiojant po pelkę kur pakliūva, būtų Debesnoms žymiai labiau pakenkę.

Šio projekto vertė - per 445 tūkst. litų.

Projektai „Apleistų pastatų likvidavimas“ bei „Bešeimininkių pastatų saugomose teritorijose demontavimas, pažeistų teritorijų rekultivavimas bei objektų atkūrimas“ VRP buvo taip pat įvykdyti, bet tai nesusiję su Natura 2000 teritorijų tvarkymu. Bet jais taipogi buvo prisidedama prie kraštovaizdžio ir biologinės įvairovės išsaugojimo.

2.2. Pajūrio regioninio parko bendra charakteristika

Pajūrio regioninis parkas - saugoma Lietuvos pajūrio teritorija apimanti Kretingos ir Klaipėdos r., Palangos m. Parko plotas – 5070 ha. Parkas apima ne tik dalį pajūrio sausumos, bet ir maždaug pusė parko teritorijos yra jūroje (apie 30 km^2) [24]. Pajūrio regioninio parko ribos ir jo Natura 2000 ribos pavaizduotos 2 priede**.**

Lietuvos žemyninio pajūrio ruožas yra neilgas, tačiau čia gausu unikalių kraštovaizdžio vietų [52].

Pajūrio regioninis parkas įsteigtas 1992 rugsėjo 24 d.

Pažymėtina, kad šio regioninio parko paskirtis yra:

1) išsaugoti Lietuvos pajūrio žemyninės dalies kraštovaizdį su pajūrio pakrantės kopų juosta, Didžiuoju ir Mažuoju pajūrio skardžiais, jūrinės lygumos Placio ežeru, litorininės jūros suformuotu Nemirsetos kopagūbriu ir pajūriniais žemyniniais skardžiais, jūrinius riedulynus, etnografinį Karklės kaimą;
2) išsaugoti gamtinės ekosistemos stabilumą, biotos komponentus, savitą augaliją ir gyvūniją, retų augalų bendrijas ir augavietes, svarbias vandens paukščių perėjimo ir poilsio migracijų metu vietas;
3) atkurti sunaikintus ir pažeistus gamtos, kultūros kompleksus bei objektus;

4) vykdyti tyrimus ir stebėjimus, kaupti informaciją gamtosaugos, kultūros paveldo apsaugos ir kitose srityse;
5) sudaryti sąlygas plėtoti pažintinį turizmą ir poilsiavimą tam skirtose zonose bei vietose, nustatytose regioninio parko planavimo schemoje;
6) reglamentuoti ūkinę veiklą bei urbanizacijos plėtotę pagal regioninio parko planavimo schemą;
7) vykdyti švietėjišką ir kultūrinę veiklą, propaguoti gamtos ir kultūros paveldą bei jo apsaugą.

Pajūrio regioninis parkas, kaip ir Varnių regioninis parkas yra biudžetinė įstaiga, kuria rūpinasi Pajūrio regioninio parko direkcija.

Parko direkcijos steigėjo funkcijas vykdo Valstybinė saugomų teritorijų tarnyba prie Aplinkos ministerijos [10] .

Tyrimai ir stebėjimai regioninio parko teritorijoje pagal departamento tvirtinamą tyrimų programą yra direkcijos darbuotojų arba kitų fizinių ir juridinių asmenų kompetencijoje, bet tai turi būti suderinama su direkcija, kuriai pateikiamos tyrimų ir stebėjimų ataskaitos [52] .

2.2.1. Natura 2000 teritorijų PRP apžvalga

Tam tikslui, kad užtikrinti nuolatinę plėtrą Lietuvos Pajūryje PRP yra išskirtos kelios zonos. Tai Placio gamtinis rezervatas, Olandų kepurės, Nemirsetos bei Šaipių kraštovaizdžio, Karklės botaninis, Kalotės botaninis - zoologinis, Karklės talasologinis (jūrinis) ir Karklės etnokultūrinis draustiniai, rekreacinės bei žemės ūkio teritorijos [54]. Pajūrio regioninio parke teritorijos pasiskirstytos funkcinio prioriteto zonomis. Konservacinė regioninio parko funkcinė zona, įskaitant gamtinius rezervatus, draustinius, užima 2630 ha, apsauginė regioninio parko funkcinė zona – 2652 ha, rekreacinė – 163 ha ir gyvenamoji – 54 ha.

Žemyninis pajūrio ruožas tarp Klaipėdos ir Palangos, kur įkurtas Pajūrio regioninio parkas, yra aktyvioje jūros veiklos zonoje ir visos gamtinės buveinės yra atsiradusios iš darnios jūros, vėjo ir sausumos stichijų veiklos. Gamta pati kuria jūros ir pajūrio buveines, tarp kurių geriausiai visiems žinomos – baltosios pajūrio kopos. Tačiau jų yra žymiai daugiau.Vertingiausios plyti pajūryje nuo Nemirsetos iki Karklės [66]. Labai savitos europinės svarbos gamtinės buveinės apibūdinamos 2 lentelėje.

Taipogi šios teritorijos labai svarbios čia augantiems augalams, žinoma šiose buveinėse prieglobstį randa ir gyvūnai. Pajūrio regioniniame parke aptinkama net kelių rūšių augalų, neaptinkamų niekur kitur, augančių tik Baltijos pakrantėse.

2 lentelė. Europinės svarbos gamtinės buveinės [45;66]

EUROPINĖS SVARBOS GAMTINĖ BUVEINĖ	BUVEINĖS APIBŪDINIMAS
Pilkosios kopos	buveinės, kuriose vėjo ardomasis poveikis labai silpnas, formuojasi stabilios, gausios rūšių smėlynų bendrijos, ant smėlio paviršiaus kaupiasi apmirusios augalų dalys, stebimi dirvožemio humusingo sluoksnio požymiai
Baltosios kopos	tai viena iš devynių Lietuvoje aptinkamų europinės svarbos pajūrio ir smėlynų buveinių, dėl sudėtingų gyvenimo sąlygų augalų ir gyvūnų įvairovė nėra didelė, tačiau labai įdomi
Užuomazginės pustomosios kopos	Baltijos jūros pakrančių pirmosios kopų kūrimosi stadijos. Šioms paplūdimio kopoms priskiriamos eolinės formos, natūraliai susidariusios jūros paplūdimio paviršiuje ir kopų ruožai įkrantinėje paplūdimio dalyje
Medžiais apaugusios pajūrio kopos	Šiam buveinių tipui priskiriamos visos miško vystymosi pajūrio smėlynuose stadijos
Pajūrio smėlynų tyruliai	Krūmokšnių bendrijos, susiformavusios žemyninio pajūrio lygumoje, kitaip vadinamos pievos su viržynais
Rifai	Pakrantės riedulynų gamtinė buveinė. Tai pakrantėje nuo Olando kepurės iki Nemirsetos susiformavęs akmenynas, teikiantis prieglobstį jūros augalams ir gyvūnams.
Kopų varnauogynai	Pajūrio smėlynų augalijos vystymosi stadija, kurios bendrijoms būdingi tankūs *Empetrum nigrum* sąžalynai, pilkųjų kopų ir miško rūšių deriniai.
Kopų gluosnynai	užkopėję išsibarstę gluosnių kūmynai
Stepinės pievos	Tolėliau nuo kopų, susiformuoja gryna pievų buveinė, turtinga čia augančiais orchidiniais augalais. Ypač saugotinos smiltpievės su mažąja gegužraibe.
Dirvoninio kalviuko perimvietė	Dirvoniniam kalviukui apsaugoti skirta teritorija yra nuo Nemirsetos iki Palangos. Čia besidriekiančios pilkosios kopos, ypač Plocio rezervato teritorijoje, - pati tinkamiausia šių retų paukščių perimvietė. Parke peri 23 poros dirvoninių kalviukų.
Žiemavietės	Jūroje tarp Karklės ir Palangos praleisti žiemą susirenka per 10 000 įvairių paukščių. Čia saugomos retų ypač gausiai žiemojančių paukščių – rudakaklių bei juodakaklių narų, mažųjų kirų, didžiųjų dančiasnapių, sibirinių gagų, ausuotųjų kragų sankaupos. Ypač svarbi ši žiemavietė yra *sibirinei gagai*, nykstančiam visame pasaulyje paukščiui. Jų čia susirenka kasmet iki 2000 individų.
Jūriniui ereliui steigiamos teritorijos	

2.2.2. Veiklos, susijusios su Natura 2000, organizavimas bei svarbiausi įgyvendinti projektai

Veiklą regioninio parko teritorijoje ir regioninio parko apsaugos zonos teritorijoje reglamentuoja Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos įstatymas, Lietuvos Respublikos saugomų teritorijų įstatymas, Lietuvos Respublikos nekilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymas, Specialiosios žemės ir miško naudojimo sąlygos, nekilnojamųjų kultūros vertybių reglamentai, kiti teisės aktai bei šie nuostatai [8].

Pajūrio regioninio parko direkcija dalyvauja ekologinio klubo „Žvejonė“ vykdomame „LIFE NATURE“ gamtosauginiame projekte, kuris yra skirtas Natura 2000 teritorijoms išsaugoti parke.

Projektas vykdomas netik PRP, bet ir Kuršių nerijos nacionaliniame parke bei Šiaurinėje Kuršių marių dalyje. Projekto įgyvendinimo data 2006 - 2008 metai.

Bendra projekto suma siekia 642 000 Eur, „Life“ lėšos – 321 000 Eur, Lietuvos dalis - 321 000 Eur (projekto partneriai Ekologijos institutas - 15 000 Eur, Pajūrio regioninio parko direkcija - 30 000 Eur, Kuršių nerijos nacionalinio parko direkcija - 50 000 Eur) [33]. Pagrindinis projekto rėmėjas ES programa „LIFE NATURE“ taip pat remia ir Klaipėdos, Neringos ir Palangos miestų bei Klaipėdos rajono savivaldybė.

Ši programa daugiau nei dešimt metų finansuoja projektus, susijusius su biologinės įvairovės mažėjimu [49].

ES fondo „LIFE NATURE“ finansuojamo projekto „Natura 2000 teritorijų tvarkymas ir apsauga Lietuvos pajūryje“ pagrindinis tikslas yra iš esmės sutvarkyti nykstančias ES svarbos vertybes Lietuvos pajūryje, taip pat parengti atitinkamus dokumentus, kad būtų užtikrinta ilgalaikė šių vertybių apsauga.

Kyla klausimas: O kodėl Lietuvos pajūrio vertybės nyksta? Į šį klausimą būtų galima atsakyti taip: dėl didėjančio poilsiautojų skaičiaus pajūryje, kai intensyviai trypiamos kopos, didėja natūrali erozija. Taip pat labai pasikeitusios gyvenimo sąlygos įtakojo ganymus pajūrio pievose, dėl ko ES svarbos buveinės užželia krūmais, kartu naikindamos ir retuosius pajūrio augalus. Viena iš priežasčių galėtų būti ir skurdus dirvožemis, stiprios audros ir intensyvi žmogaus veikla dėl kurių trūksta stiprių ir pakankamai stiprių medžių plėšriems paukščiams tinkamų sukti lizdų. Taipogi labai didelę įtaką daro lankytojų neinformuotumas, dėl ko yra niokojama augalija, gyvūnija.

Šio projekto metu Pajūrio regioniname parke atliekamos tokios veiklos:

- Internetinio puslapio sukūrimas. Sukurtas projekto internetinis puslapis bei PRP internetinė svetainė, kur galima susipažinti su visomis vertybėmis (2006-04-04);
- Visuomenės informavimas viešųjų informacijos priemonių pagalba. Išleisti informaciniai lankstinukai apie projektą, projekto teritorijoje esančias Natura 2000 vertybes (2006-05-19);
- Natura 2000 buveinių ir rūšių inventorizavimas ir kartografavimas. Parengtas parko žemėlapis ir svarbios ES buveinės pagal Natura 2000 sąrašą;
- Teritorijų tvarkymo planų parengimas ir jų suderinimas su atitinkamomis institucijomis;
- Natura 2000 vietovių monitoringo schemų parengimas;
- Erozinių židinių Baltosiose kopose sutvirtinimas klojiniais;
- Pėsčiųjų takų ir laiptų per kopas įrengimas pažeidžiamiausiose vietose. Parengtas ekologinio - pažintinio tako projektas. „Turizmo sistemos plėtra Pajūrio regioniniame parke“ (2006-07-24);
- Įrengtas botaninis pažintinis takas Nemirsetoje. Pagaminti takai, laiptai per kopas, informaciniai stulpai (2007-05-29). Čia galima susipažinti su Natura 2000 buveinėmis parke, bei įdomiais pajūrio augalais;
- Pajūrio buveinių geros būklės palaikymas ganymo būdu. Pajūrio regioniniame parke į pievas išleista 20 avių, kurios saugos Natura 2000 buveines nuo užaugimo krūmais (2007-05-29);
- Vertingiausių ir pažeidžiamiausių buveinių atitvėrimas ir paženklinimas;
- Krūmų ir medžių pašalinimas užželiančiose buveinėse. Pajūrio regioniniame parke išvalytos Natura 2000 buveinės nuo krūmų. Jau alikta beveik pusė numatytų valymo darbų (2007-11-16). Reikalingi ir tolimesni krūmų šalinimai;
- Dirbtinių lizdų paukščiams plėšrūnams statymas. Iškelti 6 dirbtiniai lizdai jūriniams ereliams. Dėl žmogaus ir gamtos stichijų veiklos jūriniams ereliams yra labai sumažėję tinkamų perėjimui medžių, todėl dirbtiniai lizdai yra vienintelė galimybė privilioti šiuos paukščius į pajūrį (2006-12-04);
- Ekologinis klubas „Žvejonė“ organizavo filmo „Natura 2000 pajūryje“ apie pajūrio gamtines vertybes saugomas Europos sąjungos mastu sukūrimą nuo 2007-11-16;
- Parengti ir patvirtinti Pajūrio regionio parko gamtotvarkos planai (2008-01-15);

- Kilnojamos nuotraukų parodos apie pajūrio buveines parengimas (2008-07-17). Pajūrio regioninio parko direkcija parengė fotografijų parodą „Natura 2000 Lietuvos pajūryje“.
- Vykdant stebėjimus projekto teritorijoje konstatuotas faktas, kad smėlynų augmenija po iškirtimo sparčiai atsistato. Nemirsetoje ekspertų buvo pastebėta, kad pašalinus krūmynus, suklestėjo pajūrinės širdažolės, gegūnės (2008-07-17).

7 pav. Pajūrinės širdažolės (kairėje) ir gegūnės (dešinėje)

Tai pat tolesnėje veikloje yra būtina užtikrinti LIFE projekto tęstinumą.

Life projektas vyksta sėkmingai, nors ir kiek atsiliekama nuo grafiko, bet gamtotvarkos planai jau patvirtinti ir planuojama atsilikimą nuo grafiko panaikinti.

Suformuota projekto priežiūros ir ekspertų grupė, kuri stebi visą projekto eigą, vykdomus pirkimus, reiškia pastabas, informuoja apie trūkumus, atlieka išsamius projekto teritorijos tyrimus apie teritorijoje esančias vertybes bei rengia rekomendacijas kaip šios vertybės turi būti saugomos ir tvarkomos [75]. Taip pat tikrinama kaip gamtotvarkiniai planai keičia įvairiū gyvūnų rūšis.

3 lentelėje pažymėta, kad gamtotvarkos darbai ženkliai teigiamai įtakos rečiausių ir labiausiai saugotinų varliagyvių būklę, nes iškirtus krūmus bus išgelbėtos beapaugančios jų nerštavietės. Jokios neigiamos įtakos varliagyviams nebus.

3 lentelė. Gamtotvarkos darbų įtaka varliagyvių rūšims

Eil. Nr.	Lietuviškas rūšies pavadinimas	Lotyniškas rūšies pavadinimas	Apsaugos statusas	Gamtotvarkos darbų įtaka rūšiai: 0 -nėra, + sąlygas pagerins
1	**2**	**3**	**4**	**5**
1.	Paprastasis tritonas	*Triturus vulgaris*		+
2.	Pievinė varlė	*Rana temporaria*		+
3.	Smailiasnukė varlė	*Rana arvalis*		+

Lentelės tęsinys kitame puslapyje

3 lentelės tęsinys

1	2	3	4	5
4.	Kūdrinė varlė	*Rana esculenta*		0
5.	Paprastoji rūpužė	*Bufo bufo*		0
6.	Nendrinė rupūžė	*Bufo calamita*	LRK, N2000 IV	+
7.	Česnakė	*Pelobates fuscus*	N2000 IV	+

Pajūrio regioninio parko direkcijai yra priskirta prižiūrėti ir vykdyti stebėjimus net ir už parko ribų esančiose Natura 2000 teritorijose:

- Paukščių bei buveinių apsaugai svarbią teritoriją Minijos upėje bei jos slėnių pievose (tulžių ir griežlių apsaugai svarbių teritorijų) Klaipėdos rajone ir iki pat Nemuno deltos regioninio parko ribų Šilutės rajone;
- Paukščių apsaugai svarbią teritoriją - Kalvių atkuriamąjį sklypą;
- talasologinio draustinio priežiūrą jūroje [53].

3. BIOLOGINĖS ĮVAIROVĖS APSAUGA, REMIANTIS DRUGIŲ GRUPE, BEI NATURA 2000 TERITORIJŲ STEIGIMO BŪTINYBĖ

3.1. Bendra drugių rūšių, kuriems būtinas Natura 2000 teritorijų steigimas, charakteristika

Didysis auksinukas (lot. *Lycaena dispar* **Hw.**) – melsvių (*Lycaenidae*) šeimos drugys [64].

8 pav. Didysis auksinukas (*Lycaena dispar*) ir Kraujalakinis melsvys (*Maculinea teleius*)

Didysis auksinukas sutinkamas visoje Lietuvos teritorijoje, žinoma apie 300 radviečių. Ši rūšis gyvena šlapiose pievose, paupiuose, paežerėse, drėgnose pamiškėse [36]. Tačiau per visą tyrimo laikotarpį (1932 – 2001 m.) niekada nebuvo dažnas.

Tyrimų metu dažniausiai stebimi skraidantys pavieniai drugiai. Gausiau aptinkami dideliuose drėgnuose lapuočių ir mišrių miškų masyvuose, kuriuose yra daug laukymių [77].

Ši rūšis įrašyta į Europos ir Lietuvos raudonąsias knygas, įtrauktas į Natura 2000 sąrašus.

Kadangi ši rūšis yra įtraukta ir į ES Buveinių direktyvos II-ąjį (tokių rūšių apsaugai reikalingas specialių saugomų teritorijų steigimas) bei IV-ąjį priedus (priede įrašytos svarbios ES rūšys, kurioms reikalinga griežta apsauga), todėl Aplinkos ministro įsakymu buvo patvirtinta 16 teritorijų šiai rūšiai saugoti Biržų, Kelmės, Kėdainių, Šilutės, Tauragės, Trakų, Ukmergės, Varėnos, Zarasų ir kituose rajonuose.

Dalis radviečių yra dabartinių saugomų teritorijų ribose (Aukštaitijos nacionaliniame parke, Dukstynos entomologiniame draustinyje, Biržų, Gražutės, Metelių, Pagramančio, Pavilnio, Tytuvėnų ir kituose regioniniuose parkuose) [77]. Tačiau, tai irgi nepakankamas didžiajam auksinukui saugoti teritorijų skaičius, todėl tikimasi, kad ateityje bus steigiamos naujos Natura 2000 ekologinio tinklo teritorijos šiai rūšiai saugoti.

Dėl aptikimo įvairiose buveinėse, galima išskirti grėsmes, dėl kurių šios rūšies populiacijos stipriai apnaikintos. Tai intensyvus šlapių buveinių sausinimas, upelių vagų reguliavimas, pažeidžiant slėnių pievas, kaimų nykimas, kai nustojama šienauti pievas, bei pievų

užsodinimas mišku. Rekomenduojami kirtimai, kurie naudingi šiai rūšiai, nes suformuojami atviri plotai su reikalinga augalija rūšiai maitintis.

Kraujalakinis melsvys *(Maculinea teleius).* Tai neįprastas kompleksas, jungiantis mitybinių augalų augalėdystę ir atskiros *Myrmica* genties raudonųjų skruzdžių rūšies parazitizmą [46]. Gyvena drėgnose pievose, paupiuose, pamiškėse [36].

Šios rūšies drugys įrašytas į Europos ir Lietuvos raudonąsias knygas ir Buveinių direktyvos priedus.

Šios rūšies arealas eina per Vidurio – Vakarų Lietuvą, sudaro atskirus židinius, kur drugys aptinkamas nevienodai gausiai. Pvz. Kėdainių rajone kraujalakinis melsvys gausiai aptinkamas natūraliose miško pievose, o prie melioracijos griovių aptinkama tik pavienių individų [27].

Didžiausia kraujalakinio melsvio gausa registruota natūraliose ekosistemose, o šių sistemų likusiuose fragmentuose - tik vienas kitas drugys. Nustatant kraujalakio melsvio palankios apsaugos būklę, remiamasi tokiais kriterijais kaip populiacija, buveinės būklė, buveinės dydis.

Išskiriamos dvi didžiausios grėsmės, iškylančis šios rūšies populiacijoms. Tai intensyvi žemdirbystė (dirvos nusausinimas, tręšimas, pesticidų naudojimas, gali būti ir intensyvus ganymas, šienavimas) bei užžėlimas (nepakankamas ganymas, šienavimas, dėl dirvoje padidėjusių atmosferos azoto sankaupų). Todėl rekomenduojami tokie veiksmai kaip žemdirbystės neigiamo poveikio mažinimas, užžėlimo mažinimas, kraujalakinio melsvio perkėlimas, jei buveinė atitinka reikalavimus [46].

Prieš tai paminėtoms rūšims *Maculinea teleius* ir *Lycaena dispar* Europos gamtosauga skiria ypatingai daug dėmesio, nes joms iškilo didžiausia grėsmė.

3.2. Jautriausių rūšių pasiskirstymas (drugių rūšių pavyzdžiu) VRP, kurioms būtinas Natura 2000 teritorijų steigimas

Daugelyje literatūros šaltinių pabrėžiama, kad norint išsaugoti gamtos išteklius, pasiekti, kad jie atsistatytų ir gausėtų galima tik garantavus racionalų jų naudojimą, bei juos supančios aplinkos apsaugą.

Priskiriant gyvūnų rūšis ir bendrijas prie saugomų atsižvelgiama į daugelį kriterijų: į rūšies ar bendrijos gausumą, jo dinamiką, rūšies (bendrijos) išplitimą ir daugelį kitų [32].

Drugiai yra labai svarbi gyvosios gamtos dalis, kuri glaudžiai susijusi su gamtoje vykstančiais procesais. Jie labai jautrūs gamtinės aplinkos pokyčiams.

Vabzdžių apsauga pastaruoju metu įgavo tarptautinį mastą. Išleistoje Europos raudonojoje knygoje (1999) įrašyta nemažai drugių rūšių, kuriomis buvo papildyta ir Lietuvos raudonoji knyga (2000). ES buveinių direktyvų prieduose (1992) minima grupė drugių rūšių, o 9 drugių rūšims, įrašytoms į šių Buveinių direktyvų (Natura 2000) priedus ir randamoms Lietuvoje, turi būti steigiamos saugomos teritorijos [27].

Remiantis Buveinių direktyvos II ir IV priedais: į II priedą yra įrašytos 5 drugių rūšys aptinkamos Lietuvoje (dar 2 rūšys migrantės, o 1 statusas neaiškus), o IV priede pateikiamos 8 drugių rūšys (dar 3 rūšys migrantės). II ir IV Buveinių direktyvos priedai nurodyti 3 šio darbo priede.

4 lentelėje yra pažymėtos II priedo drugių rūšys, radvietės iki ir po 1990 metų, bei pasiūlytų Natura 2000 teritorijų skaičius.

4 lentelė. II priedo drugių rūšys aptinkamos Lietuvoje

Drugio rūšis	Radvietės iki 1990	Radvietės po 1990	Pasiūlytų Natura 2000 teritorijų skaičius
Maculinea teleius	<15	~40	13
Euphydryas aurinia	<50	~60	11
Hypodryas maturna	<50	~60	12
Lycaena dispar	<80	~200	17
Lycaena helle	1	3-4	3

Iš 4 lentelės duomenų matome, kad po 1990 metų drugių radviečių skaičius tik didėjo, pvz. *Maculinea teleius* radimviečių padaugėjo iki 40, o *Lycaena dispar* rūšies - net iki 200 radviečių. Limituojančiu faktoriumi galėjo būti sąlygų pasikeitimas žemės ūkyje – mažiau šienaujama, ganoma galvijais. Tačiau pasiūlytų Natura 2000 teritorijų skaičius anaiptol neatspinti realybės, matoma, kad ne dėl kiekvienos aptiktos rūšies, įrašytos į Buveinių direktyvos priedus, teritorijai suteikiamos galimybės įgyti Natura 2000 statusą. O tai pabrėžta ir LR aplinkos ministro įsakyme (2001) Dėl gamtinių buveinių apsaugai svarbių kriterijų patvirtinimo. Kur reglamentuojama, kad buveinių bei laukinės augalijos ir gyvūnijos apsaugai svarbios teritorijos išskiriamos jeigu vietovėse, ne mažesnėse kaip 0,5 ha ploto su vaistinės kraujalakės (*Sanguisorba officinalis*) augavietėmis aptinkama ne mažiau kaip 30 individų kraujalakinio melsvio (*Maculinea teleius*) ir ne mažiau kaip 20 *Myrmica* genties skruzdžių skruzdėlynų. Atitinkamai tokios teritorijos steigiamos ir didžiojo auksinuko (*Lycaena dispar*) rūšiai, jei vietovėje aptinkama ne mažiau kaip 20 tos rūšies individų.

Aptarus bendrą drugių apsaugą Lietuvoje, galima paanalizuoti konkrečią VRP situaciją ir galimybes steigti Natura 2000 teritorijas drugių rūšių pavyzdžiu.

2005 - 2006 metų eigoje Varnių regioniniam parkui priklausančioje teritorijoje buvo vykdomi tyrimai su dieninių drugių fauna. Tyrimo metu sugautos drugių rūšys pateiktos 4 priede. Buvo pasirinktas drugių gaudymo entomologiniu tinkleliu metodas. Teritorija bei gaudymo datos pasirenkamos atsitiktinai.

Surinkti drugiai buvo tinkamai paruošiami, kad būtų galima tiriamus individus apibūdinti iki rūšies.

Apibūdinus surinktą 2005 m. medžiagą tarp 30 – ties rūšių ir 53 šių rūšių individų buvo aptiktos 2 rūšys, kurioms turi būti steigiamos Natura 2000 teritorijos, mat jos yra įrašytos į Buveinių direktyvos II ir IV priedus. Tai Kraujalakinis melsvys (*Maculinea teleius)* - aptiktas 1 individas ir Didysis auksinukas (*Lycaena dispar)* - 3 individai. Tačiau remiantis LR aplinkos ministro įsakymu (2001) Dėl gamtinių buveinių apsaugai svarbių kriterijų patvirtinimo, nepakanka tokio skaičiaus individų saugomų teritorijų steigimui.

Tyrimo metu taip pat buvo aptiktas ir Juodasis apolonas (*Parnassius mnemosyne L.*), kuris taipogi įrašytas į Buveinių direktyvos IV priedą. Randamas lokaliai, kai kur gausiai, labiausiai paplitęs Žemaitijoje [27]. Šios rūšies drugiai gyvena upių slėniuose, ant piliakalnių, pamiškėse [36].

Atlikus pakartotinį tyrimą 2006 metais taip pat toje pačioje vietovėje buvo aptiktas 1 *Maculinea teleius* individas ir 4 *Lycaena dispar* rūšies individai.

Todėl matome, kad iš tiesų šios intin saugotinos rūšys metų eigoje neišnyko, nes matomai smarkiai nepakito jų gyvenimo sąlygos. Ir šiuo atveju reikėtų detalesnio monitoringo, kad galėtume išsiaiškinti tikrąjį Varnių regioniniame parke aptiktų rūšių populiacijų gausumą. Bet tam reikėtų laiko ir patikimų metodikų taip pat ir specialistų, galinčių Lietuvoje atlikti į Buveinių direktyvos priedus įrašytų rūšių populiacijų paiešką, vertinimą ar monitoringą. Ir yra nustatyta, kad Lietuvoje tokių specialistų yra nedaug. Drugių tyrimams – tik 5 specialistai, galintys spręsti tokias problemas. Todėl yra prastas ir bestuburių rūšių ištirtumas dėl per mažo ekspertų skaičiaus.

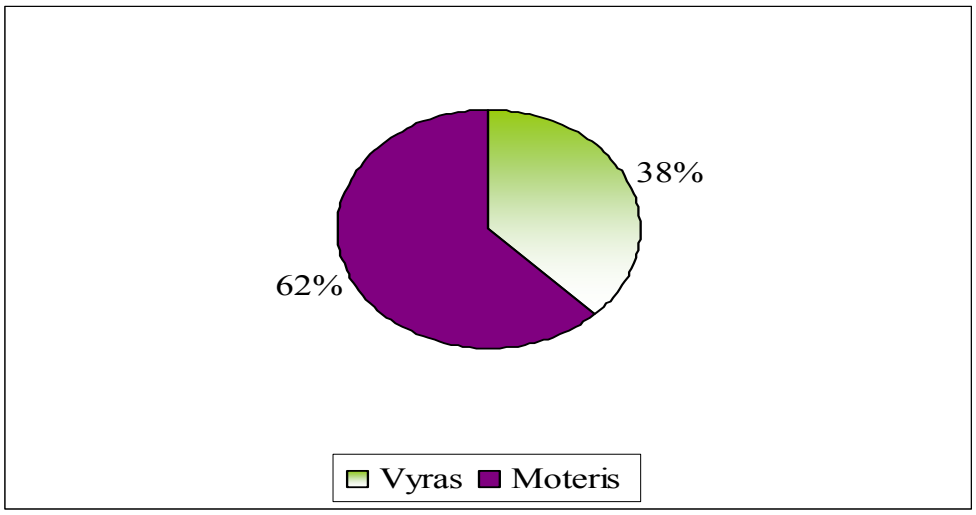
Kyla klausimas, o jei būtų dėl šių rūšių aptikimo teritorijoms suteiktas Natura 2000 statusas, kokios būtų taikomos tvarkymo priemonės. Pvz. Dieninių drugių kraujalakinių melsvių (*Maculinea teleius*) buveinių apsaugai svarbiose teritorijose Bendrieji buveinių ir paukščių apsaugai svarbių teritorijų nuostatai draudžia keisti hidrologinį režimą, arti pievas ar jas tręšti bei įveisti mišką. Skatinama ganyti galvijus (ne daugiau kaip 1 galvijas/ 2 ha), pievose šienauti rugpjūčio mėnesį, šalinti plintančią sumedėjusią augaliją [29].

Didžiųjų auksinukų (*Lycaena dispar*) buveinių apsaugai svarbiose teritorijose neleidžiama sausinti buveinių, įveisti miškų pievose ir miško aikštelėse. Čia skatinama palikti atžėlimui dalį plynų kirtaviečių, šienauti ir šalinti savaiminius medžius ir krūmus miško pievose ir aikštėse.

4. VISUOMENĖS APKLAUSOS ANALIZĖ

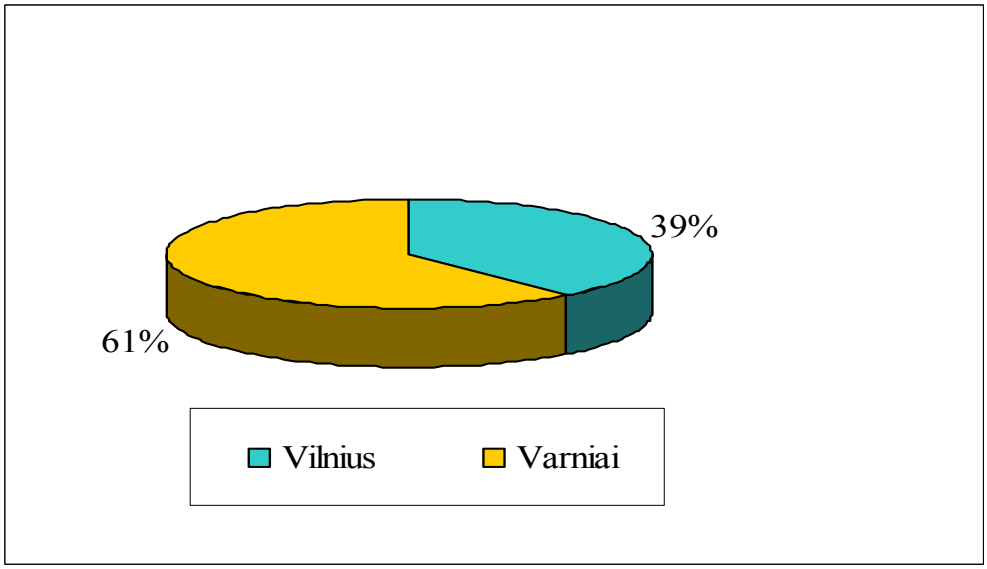
Tyrimo metu buvo atliekama anketinė apklausa. Buvo apklausta 92 respondentai. Anketoje respondentams buvo pateikta 21 klausimas (Anketa pateikta 5 priede). Buvo surinkti demografiniai apklaustųjų duomenys: lytis, gyvenamoji vieta, amžius, išsilavinimas. Kiti 14 klausimų buvo susiję su visuomenės informuotumu Natura 2000 - saugomų teritorijų tinklu.

Tyrime dalyvavo 62 proc. moterų ir 38 proc. vyrų. Tiriamųjų procentinis pasiskirstymas pavaizduotas 9 pav. Kiekybinio tyrimo statistinė duomenų analizė atlikta naudojant statistinį paketą „SPSS 12.0“.

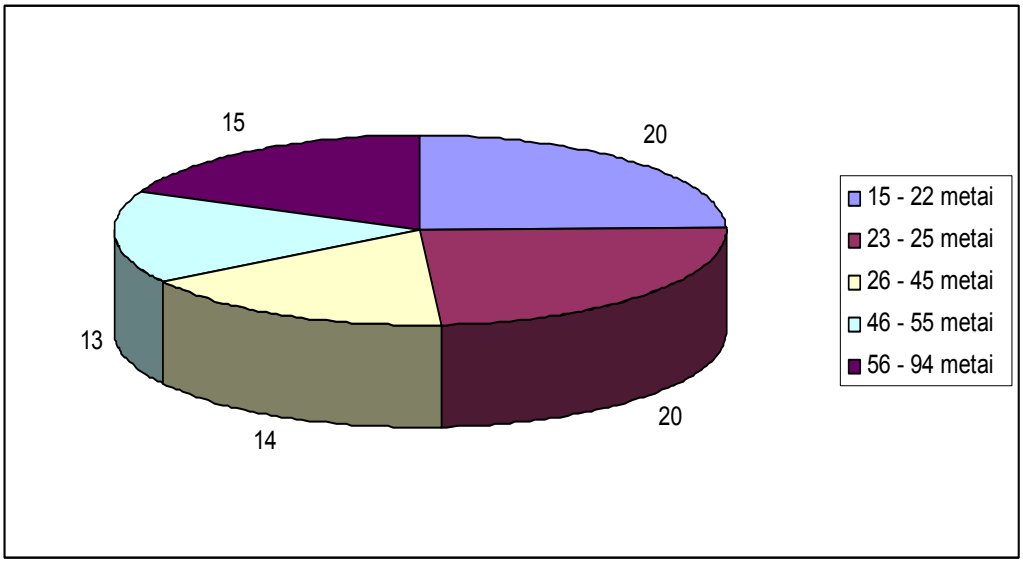
9 pav. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal lytį

61 proc. tiriamųjų buvo iš Varnių, o 39 proc. respondentų – iš Vilniaus. Tiriamųjų procentinis pasiskirstymas pagal gyvenamąją vietą pavaizduota 10 pav.

10 pav. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal gyvenamąją vietą

Tyrime dalyvavusių respondentų amžius – gana įvairus. Amžiaus vidurkis – 38 metai. Mažiausiai tyrime dalyvavusiam respondentui buvo 15 metų, o daugiausia 94. Amžius buvo sugrupuotas į stambesnes penkias grupes. Detalesnis vaizdas, kokio amžiaus ir kiek respondentų dalyvavo tyrime pavaizduota 11 pav.

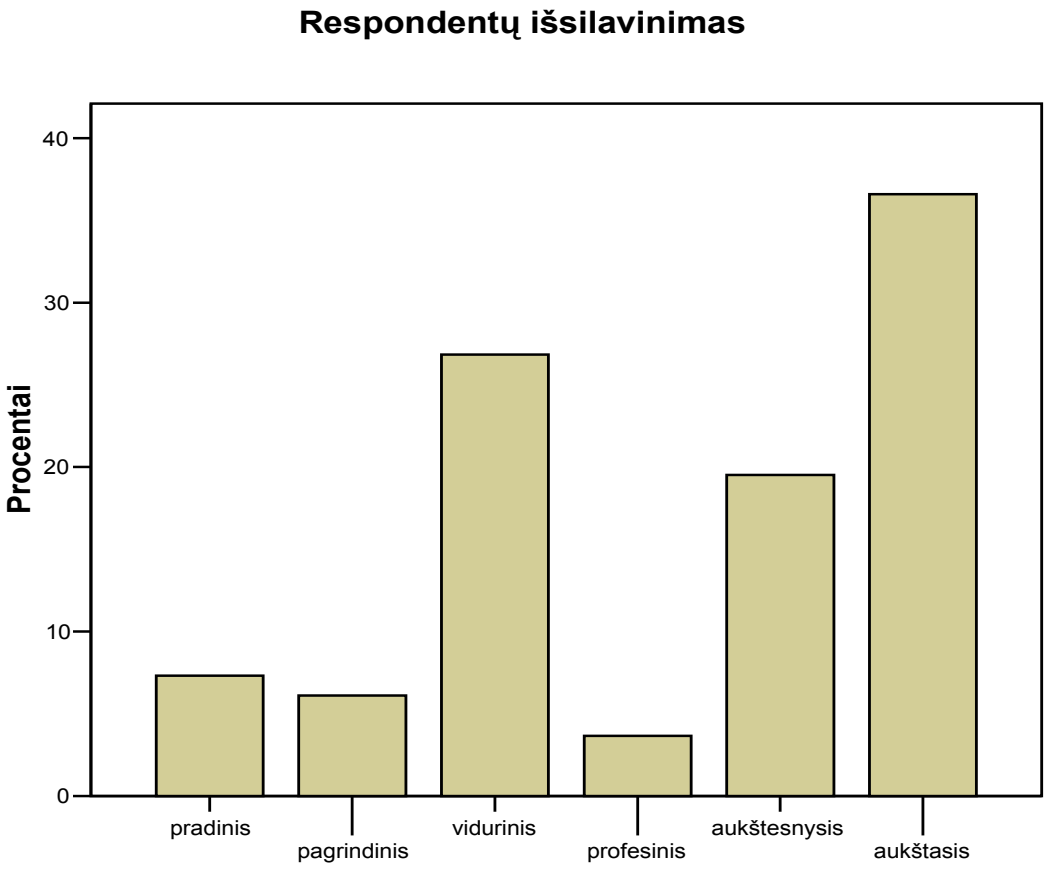

11 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal amžiaus grupes

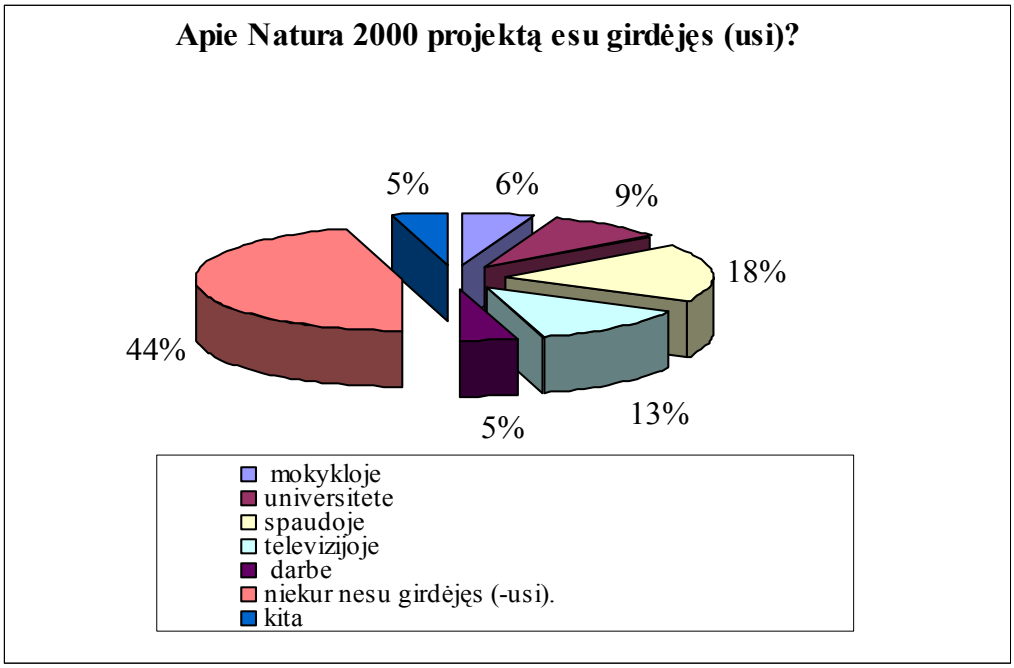
Tirtų tiriamųjų išsilavinimas – gana įvairus. Aukštąjį išsilavinimą yra įgiję 36 proc. tyrime dalyvavusių respondentų. 27 proc. tiriamųjų buvo baigę vidurinę mokyklą. 20 proc. respondentų turi aukštesnįjį išsilavinimą. 7 proc. tiriamųjų buvo baigę pradinę, 6 proc. – pagrindinę mokyklą ir tik 4 proc. respondentų turi profesinį išsilavinimą. Tiriamųjų išsilavinimo pasiskirstymas pavaizduotas 12 pav.

42 proc. respondentų šiuo metu yra dirbantys asmenys. 20 proc. tiriamųjų nedirba. 15 proc. respondentų yra studentai. 13 proc. tyrime dalyvavę žmonės yra ir dirbantys ir studijuojantys. Ir 10 proc. respondentų buvo moksleiviai.

Tiriamųjų buvo klausiama *Apie Natura 2000 projektą esu girdėjęs (-usi)?* Tyrimo duomenys parodė, kad net 44 proc. tiriamųjų niekur nėra girdėję apie *Natura 2000* projektą. 18 proc. respondentų apie šį projektą sužinojo perskaitę apie tai spaudoje. 13 proc. tiriamųjų teigia, kad apie Natura 2000 projektą girdėjo televizijoje, 9 proc. – universitete, 6 proc. – mokykloje. Po 5 proc. tiriamųjų paminėjo, kad apie projektą girdėjo darbe, o kiti (5 proc.) nurodė kitą atsakymo variantą, kuriame minėjo, kad matė informacinius stendus Debesnų pelkėje, sužinojo iš kompetentingų asmenų, iš draugų ir yra stebėję ženklus su užrašu Natura 2000. Atsakymų procentinis pasiskirstymas pavaizduotas 13 pav. Kaip parodė ir velesnė ekspertų apklausa, visuomenės informavimas yra nepakankamas, tačiau visuomenė dalyvauja steigiant nacionalinę saugomą teritoriją, kuri po steigimo procedūrų bus skelbiama kaip Natura 2000 teritorija.

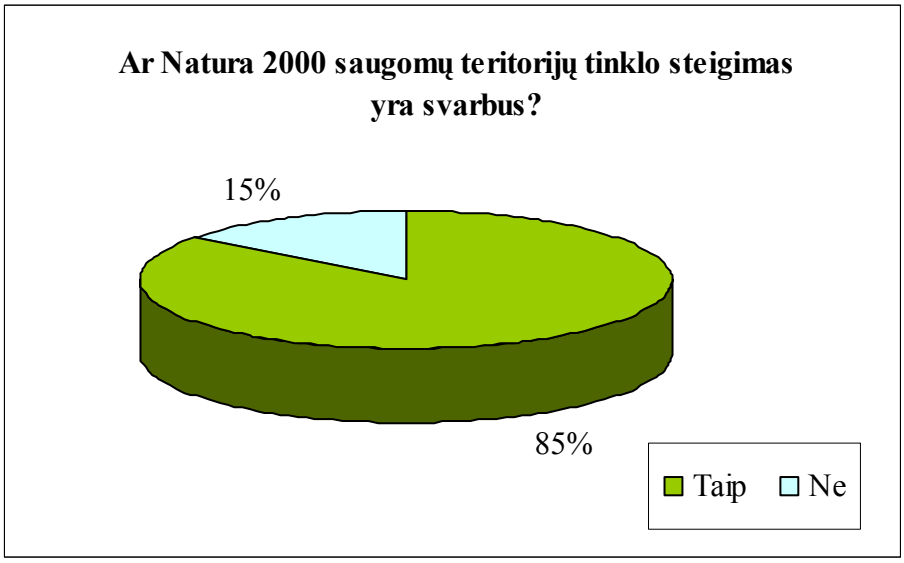

12 pav. Tiriamųjų išsilavinimas

13 pav. Tiriamųjų atsakymų procentinis pasiskirstymas

Tyrimo duomenys parodė (žr. 14 pav.), kad net 85 proc. respondentų mano, kad Natura 2000 saugomų teritorijų tinklo steigimas yra svarbus ir tik 15 proc. su tuo nesutinka.

14 pav. Respondentų nuomonių pasiskirstymas

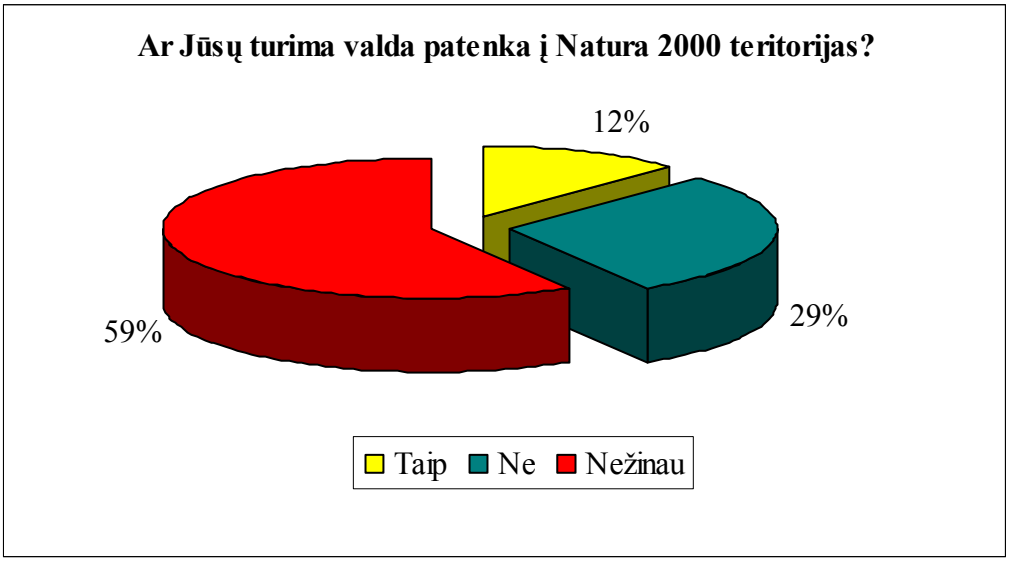
Dauguma tiriamųjų argumentuoja, kad Natura 2000 saugomų teritorijų tinklo steigimas yra svarbus, tam, kad išsaugoti nykstančias augalų ir gyvūnų rūšis, biologinę įvairovę, gamtą, kraštovaizdį ir kultūrinį paveldą. Kiti argumentuoja, kad svarbu dėl mokslinių tyrimų, bus sudarytos sąlygos moksliniams tyrimams ir gamtos būklės stebėjimams, nes kiekviena valstybė privalo turėti ir išlaikyti nors mažą dalį savo natūralios gamtos ir tuo pačiu palaikyti bioįvairovę. Tad vienas tiriamasis pabrėžia: „Pradėkim nuo savęs ir pasaulis taps švaresnis“. Nagrinėdami kintamųjų ryšius nustatėme, kad kuo tiriamasis labiau išsilavinęs, tuo labiau jis pritaria, kad Natura 2000 saugomų teritorijų tinklo steigimas yra svarbus (r – 0, 25, p < 0, 05).

68 proc. respondentų nėra girdėję apie savo gyvenamojoje vietovėje įsteigtas Natura 2000 teritorijas ir tik 32 proc. Tvirtina, kad yra girdėję apie tokias teritorijas jų gyvenamojoje vietovėje (žr. 15 pav.).

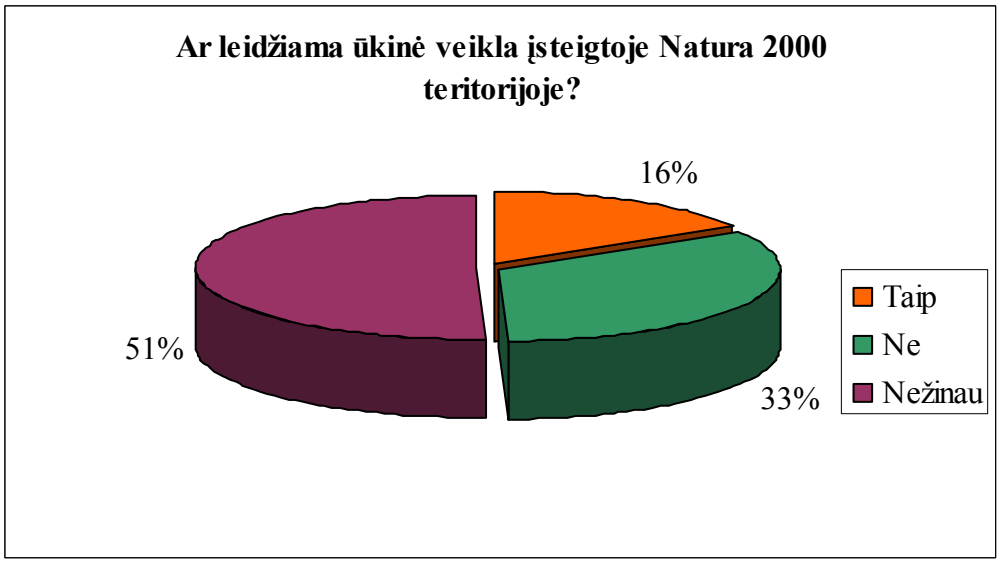
15 pav. Respondentų atsakymų pasiskirstymas

Tiriamieji buvo klausiami *Ar Jūsų turima valda patenka į Natura 2000 teritorijas?* Tyrimo rezultatai rodo (žr. 16 pav), kad net 59 proc. respondentų nežino ar jų turima valda patenka į Natura 2000 teritorijas. 29 proc. tiriamųjų tvirtina, kad nepatenka, o 12 proc. – kad jų turima valda patenka į Natura 2000 teritorijas.

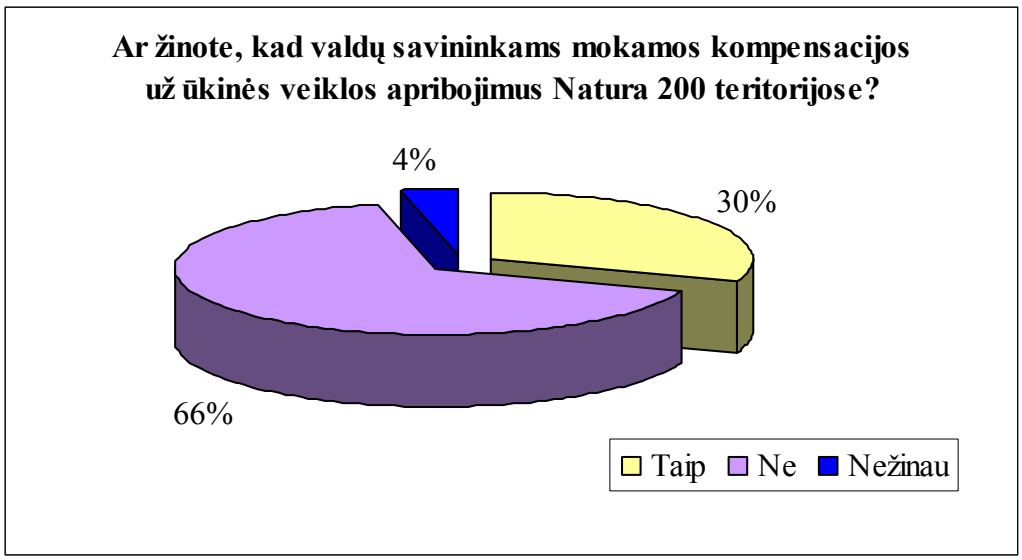
16 pav. Respondentų atsakymų pasiskirstymas

51 proc. tiriamųjų (žr. 17 pav.) nežino, ar leidžiama ūkinė veikla įsteigtoje Natura 2000 teritorijoje. 33 proc. tiriamųjų teigia, kad neleidžiama ūkinė veikla toje teritorijoje ir 16 proc. respondentų mano, kad leidžiama ūkinė veikla įsteigtoje Natura 2000 teritorijoje.

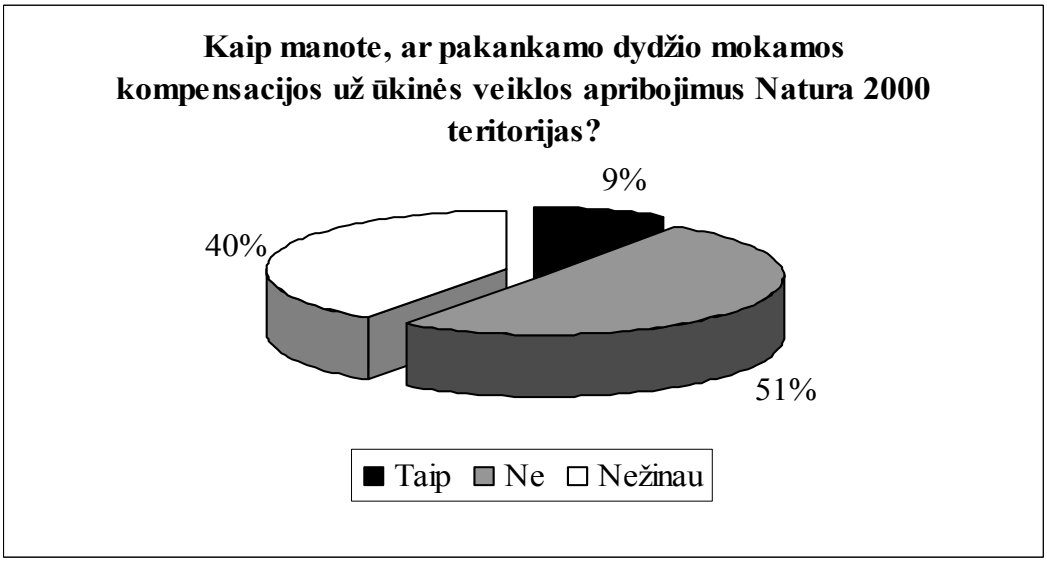
17 pav. Respondentų atsakymų pasiskirstymas

Tyrimas parodė (žr. 18 pav.), kad 66 proc. tiriamųjų nežino, kad valdų savininkams mokamos kompensacijos už ūkinės veiklos apribojimus Natura 2000 teritorijose. Tuo tarpu apie tai žino net 30 proc. respondentų. Na, o 4 proc. tiriamųjų šiuo klausimu iš vis neturėjo nuomonės.

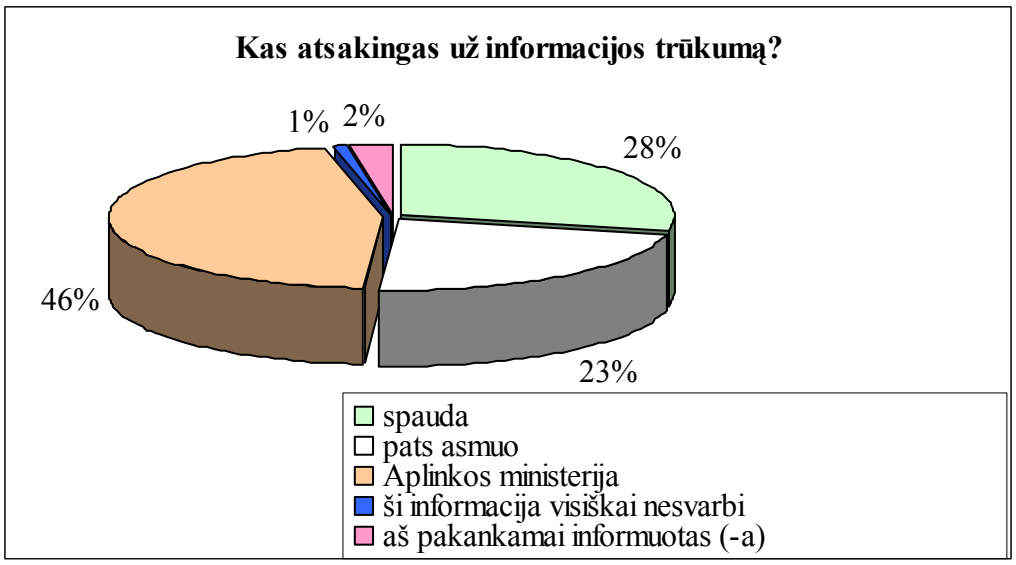
18 pav. Respondentų atsakymų pasiskirstymas

51 proc. respondentų mano (žr. 19 pav.), kad nepakankamo dydžio mokamos kompensacijos už ūkinės veiklos apribojimus Natura 2000 teritorijose. 40 proc. tiriamųjų nežino ar pakankamo dydžio mokamos kompensacijos už ūkinės veiklos apribojimus Natura 2000 teritorijose. Ir tik 9 proc. tiriamųjų mano, kad mokamos kompensacijos už ūkinės veiklos apribojimus Natura 2000 teritorijose yra pakankamo dydžio.

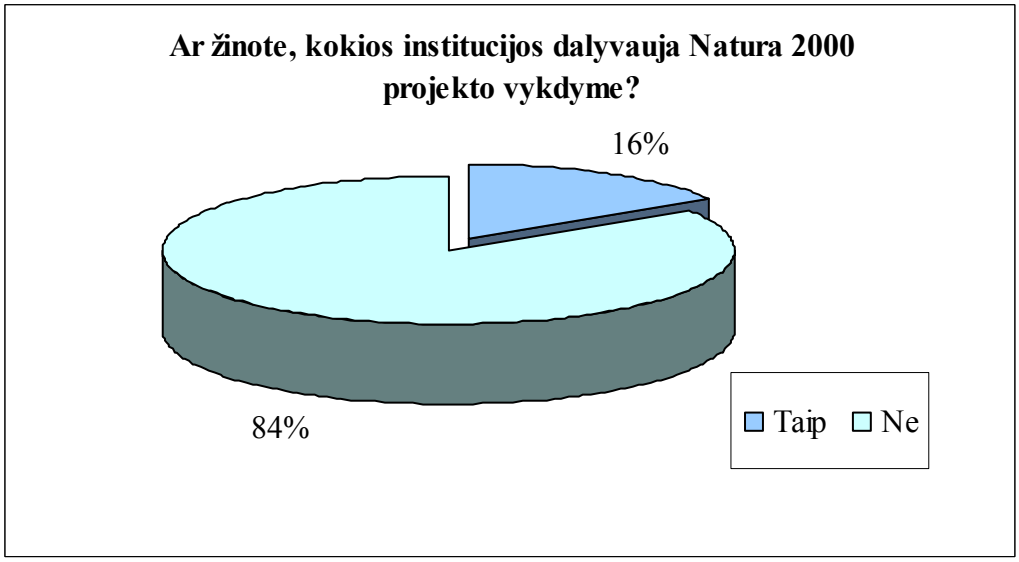
19 pav. Respondentų nuomonių procentinis pasiskirstymas

Tyrimas parodė (žr. 20 pav.), kad 46 proc. respondentų mano, kad už informacijos trūkumą (visuomenės neinformuotumą) turėtų būti atsakinga Aplinkos ministerija. 28 proc. tiriamųjų mano, kad spauda turėtų būti atsakinga už informacijos trūkumą. 23 proc. teigia, kad pats asmuo turėtų būti atsakingas už informacijos trūkumą. 2 proc. respondentų teigia, kad jie pakankamai informuoti. Ir tik 1 proc. mano, kad ta informacija visiškai nesvarbi.

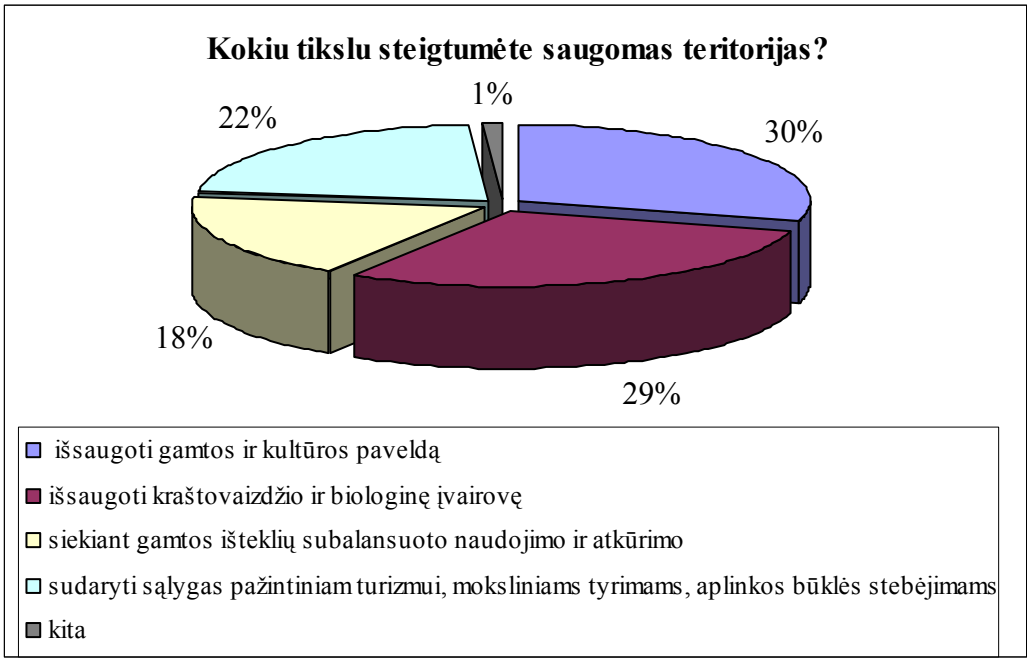
20 pav. Respondentų nuomonių procentinis pasiskirstymas

Tyrimas parodė, kad dauguma žmonių (84 proc.) nežino, ir tik 16 proc. respondentų žino kokios institucijos dalyvauja Natura 2000 projekto vykdyme (žr. 21 pav.).

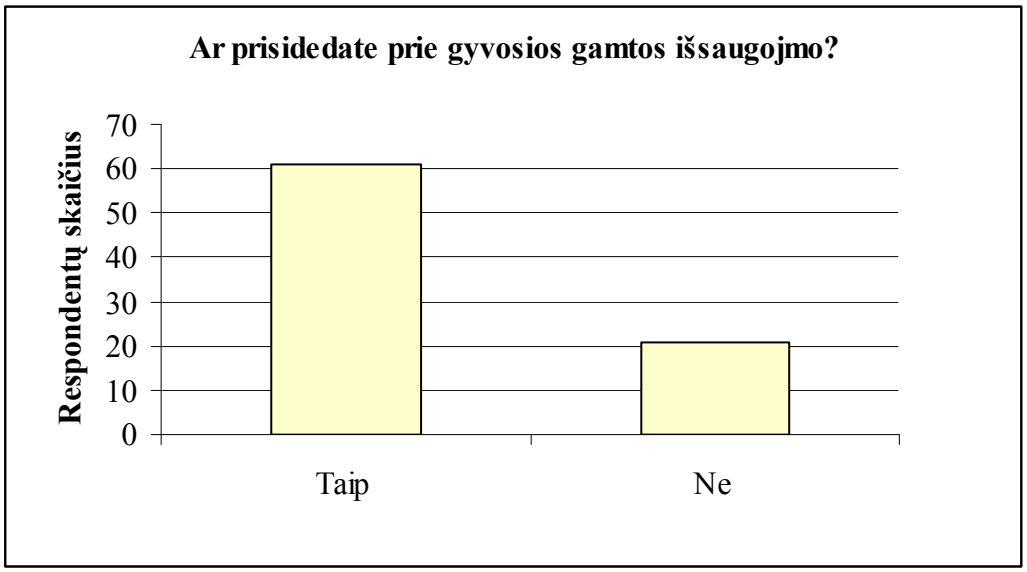
21 pav. Respondentų atsakymų pasiskirstymas

Jei tiriamieji turėtų galimybę (žr. 22 pav.), tai pirmiausia (nurodė 30 proc. respondentų) steigtų saugomas teritorijas gamtos ir kultūros paveldo išsaugojimo tikslu. Po to sektų kraštovaizdžio ir biologinės įvairovės išsaugojimo tikslas (29 proc. respondentų). 22 proc. tiriamųjų, jei jie turėtų galimybę, sudarytų sąlygas pažintiniam turizmui, moksliniams tyrimams ir aplinkos būklės stebėjimams. 18 proc. tiriamųjų tikslas būtų gamtos išteklių subalansuoto naudojimo ir atkūrimo. Ir 1 proc. pasirinko kita atsakymo variantą ir teigė, kad visiems minėtiems tikslams.

22 pav. Respondentų atsakymų pasiskirstymas

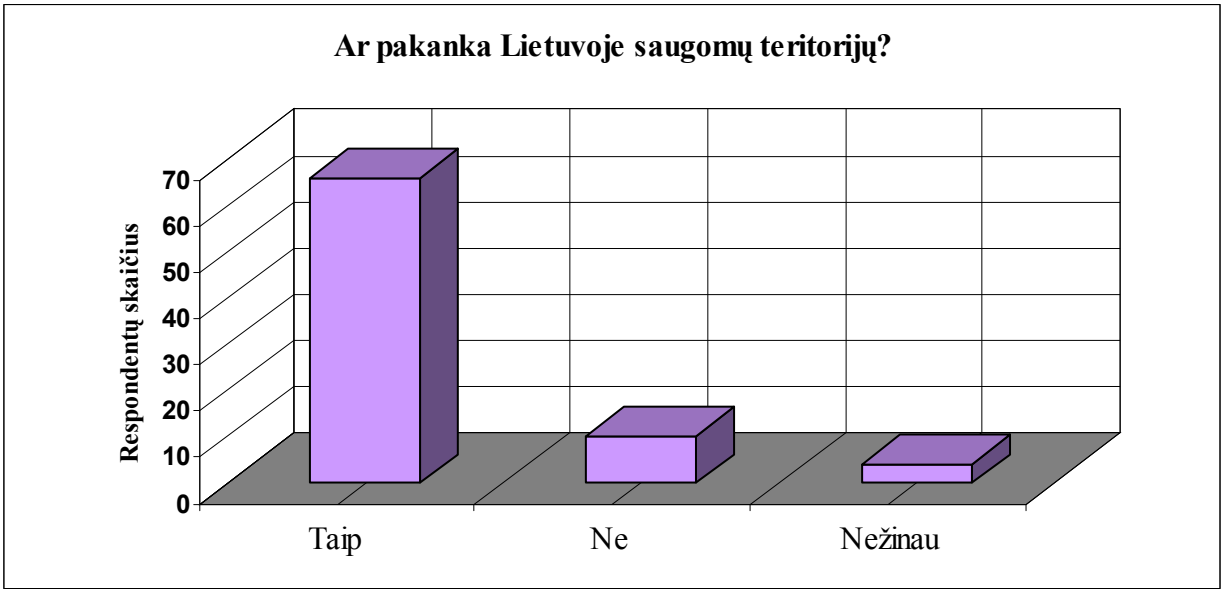
Tyrimo rezultatai rodo (žr. 23 pav.), kad net 74 proc. respondentų prisideda prie gyvosios gamtos išsaugojimo, o likusieji (26 proc.) respondentų neprisideda prie gyvosios gamtos išsaugojimo.

23 pav. Respondentų atsakymų pasiskirstymas

Dauguma tiriamųjų prisidėjimą prie gyvosios gamtos išsaugojimo argumentuoja: „nešiukšlinu“, „neteršiu aplinkos“, „rūšiuoju buities atliekas“, „dalyvauju aplinkos tvarkyme ir pan.“, „su skautais valome mišką“, „nedeginu žolės“, „neleistinose teritorijose nedarau ko negalima“, „biologiniais tyrimais (monitoringu) stebimos rūšys“, „saugau medžius, augalus, gamtą“, „nenaikinu Raudonosios knygos augalų, gyvūnų“, „stengiuosi mylėti gyvąją gamtą ir jos neteršti“, „atlieku tyrimus, kurie padeda bioįvairovės išsaugojimui“, „myliu gyvūnus“.

Tyrimas parodė (22 pav.), kad 82 proc. respondentų mano, kad Lietuvoje saugomų teritorijų pakanka, 13 proc. tiriamųjų mano, kad nepakanka. Pastarieji respondentai pridūrė, kad reikėtų saugoti pačią žmoniją, kad labiau prisidėtų prie gamtos išsaugojimo, saugoti patį žmogų dėl jo neigiamų pasekmių aplinkai, saugoti reikėtų daugiau miškų ir nacionalinių parkų, kad reiktų nustoti „auginti“ komercinius pastatus, kas žudo gamtą. Na ir 5 proc. teigia, kad nežino ar saugomų teritorijų Lietuvoje pakanka.

24 pav. Respondentų atsakymų pasiskirstymas

Apibendrinus prieš tai aptartus duomenis, išaiškėjo, kad daugiausia, net 56 proc. tiriamųjų yra girdėję apie Natura 2000 projektą (iš jų 18 proc. sužinojo perskaitę apie tai spaudoje, 13 proc. tiriamųjų girdėjo televizijoje, 9 proc. – universitete, 6 proc. – mokykloje., 5 proc. - girdėjo darbe, o kiti (5 proc.) – sužinojo iš kompetentingų asmenų, iš draugų ir yra stebėję ženklus su užrašu Natura 2000. Tačiau tenka paminėti ir tai, kad 44 proc. tiriamųjų niekur nėra girdėję apie Natura 2000 projektą.

Taip pat dauguma teigė, kad Natura 2000 saugomų teritorijų tinklo steigimas yra svarbus, kad išsaugoti nykstančias augalų ir gyvūnų rūšis, biologinę įvairovę, gamtą, kraštovaizdį ir kultūrinį paveldą. Kiti argumentuoja, kad svarbu dėl mokslinių tyrimų, bus sudarytos sąlygos moksliniams tyrimams ir gamtos būklės stebėjimams, nes kiekviena valstybė privalo turėti ir išlaikyti nors mažą dalį savo natūralios gamtos ir tuo pačiu palaikyti bioįvairovę. Nagrinėdami kintamųjų ryšius nustatėme, kad kuo tiriamasis labiau išsilavinęs, tuo labiau jis pritaria, kad Natura 2000 saugomų teritorijų tinklo steigimas yra svarbus ($r – 0, 25, p < 0, 05$).

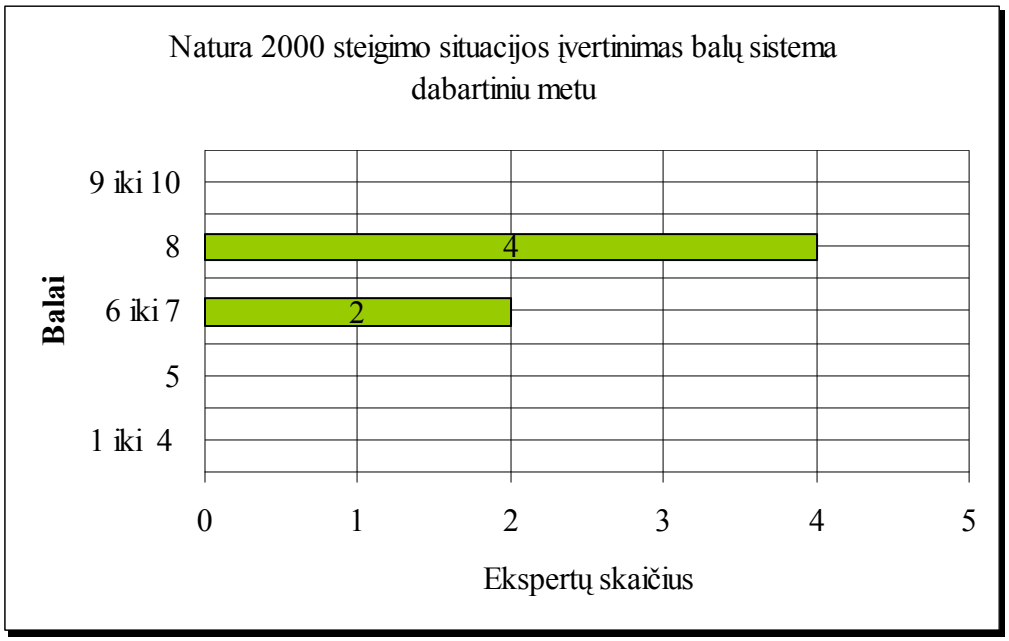
Pagirtina ir tai, kad didžioji dalis apklaustųjų prisideda prie gyvosios gamtos išsaugojimo, ir tik 26 proc. žiūri į tai abejingai.

5. EKSPERTŲ APKLAUSOS ANALIZĖ

Tyrimo metu buvo atliekama ir ekspertinė apklausos analizė. Kad užtikrinti duomenų patikimumą buvo pasirinkti 6 kompetetingi ekspertai, iš įvairių institucijų, t.y. 2 ekspertai iš Aplinkos ministerijos, ir po 1 ekspertą iš Saugomų teritorijų tarnybos, Šiaulių regioninio aplinkos apsaugos departamento, Varnių bei Pajūrio regioninių parkų. Tyrimo metu buvo sudaryta anketa, kurioje pateikti 14 skirtingų klausimų Natura 2000 tematika (ekspertinė anketa pateikta 6 priede).

Ekspertų buvo klausiama „*Ar Natura 2000 teritorijų steigimas davė norimų rezultatų?*“. Dauguma ekspertų teigė, kad Natura 2000 teritorijų tinklas iš tiesų davė norimų rezultatų, prieštaringai manė tik 1 ekspertas. Taip pat Valstybinės saugomų teritorijų tarnybos ekspertė pagrindė, kad Natura 2000 teritorijų įsteigimas Varnių bei Pajūrio regioniniuose parkuose davė norimų rezultatų, tačiau tai dar neišbaigtas procesas, todėl tikimasi ir didesnio teritorijų skaičiaus įsteigimo.

Buvo pasiūlyta balų sistema (1 – 10 balų), kad įvertinti Natura 2000 steigimo situaciją dabartiniu metu (25 pav.). Iš pateikto 25 pav. matome, kad dauguma ekspertų dabartinę situaciją įvertina gerai, t.y. 8 balais, prastesnės nuomonės buvo regioninių parkų (VRP ir PRP) atstovai, įvertinę Natura 2000 steigimo situaciją dabartiniu metu 6 – 7 balo.

25 pav. Ekspertų atsakymų pasiskirstymas

Daugumos ekspertų nuomone, Natura 2000 įsteigimas padėjo sustabdyti biologinės įvairovės nykimą, tačiau buvo išsakytos ir tokios nuomonės, kad biologinės įvairovės mažėjimas sustabdytas tik iš dalies, ir iki šių dienų dar nesustabdytas (26 pav.).

Teigiamai į šį procesą žiūrintys ekspertai teigia, kad Natura 2000 saugomų teritorijų tinklas ženkliai padidino saugomų teritorijų bendrąjį plotą. Taip pat taikant tvarkymo priemones bei gaunant iš ES palaikymą yra užtikrinamas buveinių stabilumas. Svarbiu faktoriumi pabrėžiamas ir įvykdytų pažeidimų Natura 2000 teritorijose nagrinėjimas, bausmių sistemos galimybė bei teritorijų privatizavimo negalimumas ir ribojama veikla.

26 pav. Ekspertų atsakymų pasiskirstymas

Buvo nuomonių, kad biologinės įvairovės mažėjimas dar nėra sustabdytas arba tai yra padaryta iš dalies, nes vien tik saugomų teritorijų tinklo įsteigimas nėra vienintelis biologinės įvairovės apsaugos mechanizmas. „*Biologinės įvairovės apsaugai yra steigiamos nacionalinės saugomos teritorijos (pvz. atkuriamieji sklypai, draustiniai), rengiami ir įgyvendinami gamtotvarkos planai, ruošiamasi įgyvendinti rūšių apsaugos veiksmų planus. Be to, biologinės įvairovės apsauga ypač priklauso nuo žmonių požiūrio, nes retų augalų neišsaugosime netgi įsteigę rezervatą, jei nebus ekologinio sąmoningumo*“.

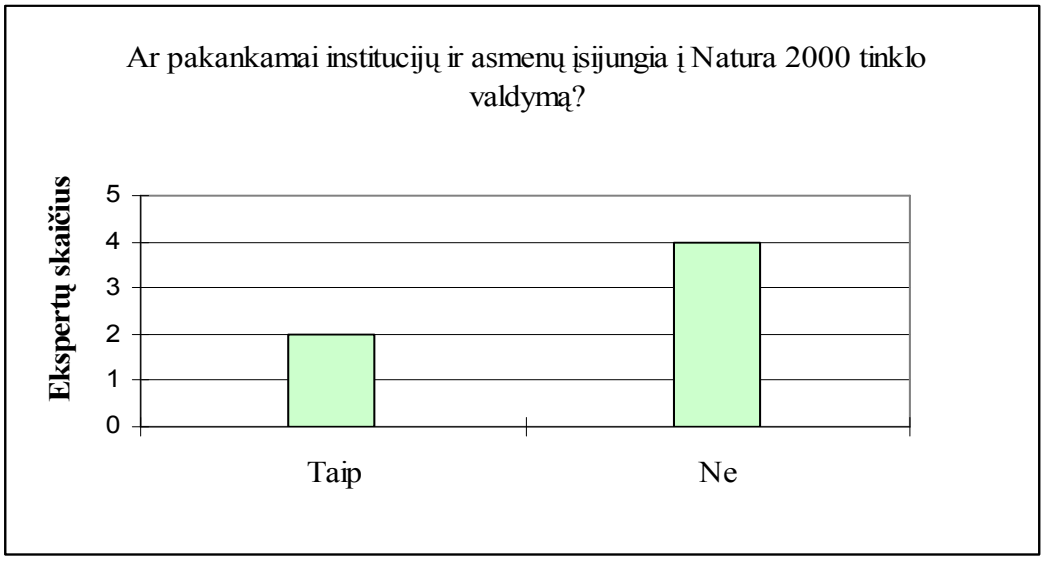
Ypatingas grėsmes kelia nesubalansuota ūkio šakų plėtra, pokyčiai žemės bei miškų ūkyje, transporto plėtra, žuvininkystės praktika bei kitos veiklos už Natura 2000 teritorijų ribų.

Ekspertams buvo pateiktas klausimas „*Ar bus visiškai pasiekti ir įgyvendinti Natura 2000 projekto tikslai?*“. Apibendrinus ekspertų atsakymus, galima teigti, kad pirminis įdirbis yra geras, bet dėl Natura 2000 tolesnio steigimo ir tvarkymo tęstinumo ir kintamumo sunku pasakyti kaip bus ateityje. Bet ekspertų nuomone, plečiantis mokslo žinioms apie biologinės įvairovės būklę ir apsaugos būdus, Natura 2000 kūrimo uždaviniai modifikuojami. Tačiau dedamos pastangos, rengiamos rekomendacijos kaip sukurti gamtines jungtis tarp teritorijų, kad sumažinti rūšių ir buveinių paplitimo arealų fragmentaciją, kad Natura 2000 teritorijos galėtų veikti kaip pilnavertis ekologinis tinklas.

Ekspertinės apklausos metu buvo išsakytos svarbiausios problemos, iškylančios steigiant Natura 2000 teritorijas. Tokios kaip:

- Žemės plotų nuosavybė, apribojimų derinimas su žemės savininkais ir naudotojais (išeitys randamos dėl išmokų sistemos).
- EB svarbos rūšių ir natūralių buveinių ištirtumo problema (duomenų trūkumas apie jų paplitimą, gausą, plotus, būklės parametrus ir kt.).
- Riboti saugomų teritorijų direkcijų pajėgumai ir finansavimo sistemos netobulumas nesudaro sąlygų organizuoti efektyvaus saugomų rūšių buveinių ir natūralių buveinių atkūrimo. ES struktūriniai fondai suteikia daug galimybių tvarkyti saugomas teritorijas, bet tik investuojant į didelius darbus ir objektus. O didžioji dalis mažesnės apimties, tačiau būtinų darbų lieka nefinansuojami ir neįgyvendinami.
- Susiduriama su nepalankia visuomenės nuostata saugomų teritorijų atžvilgiu, todėl stringa derinimo su visuomene procedūros, o kartu ir visas steigimo procesas.

Apklausoje dalyvavusieji ekspertai teigė, kad nepakankamai asmenų ir institucijų ir asmenų įsijungia į Natura 2000 teritorijų valdymą, nes konkrečiai visuomenei gamtos išsaugojimas nėra svarbiausias interesas šiuo metu, todėl ir neįsitraukiama į valdymo sistemą. Kartu ir institucijos, kurioms nėra pagal teisės aktus pavesta vykdyti saugomų teritorijų funkcijas, bet turi įtakos sprendimams (miškų urėdijos, savivaldybės, apskričių administracijos) retais atvejais, dažniausiai kai joms pačioms palanku, įsijungia į šį procesą. Todėl, kaip sakė ekspertė, norėtųsi aiškesnio ir aktyvesnio savivaldybių dalyvavimo Natura 2000 teritorijų apsaugos procese. Atsakę priešingai, nepagrindė savo nuomonės.

27 pav. Ekspertų atsakymų pasiskirstymas

Ekspertų taip pat buvo klausiama „*Ar pakanka teisės aktų Natura 2000 teritorijų tinklo valdymo reglamentavimui?*“. Nuomonių taip pat būta prieštaringų. Ekspertai rėmėsi savo asmenine patirtimi ir nuomone.

Pakanka teisės aktų:

- Siūloma tobulinti tuos pačius teisės aktus ne kuriant naujus, bet peržiūrint jau esamus.
- Buvo pateikta ir tokia nuomonė, kad esama net per daug teisės aktų, nes reikalavimai sunkiai atitinka realybę.

Nepakanka teisės aktų:

- Labai didelė EB svarbos objektų įvairovė lemia, kad nacionaliniais teisės aktais, kurie nustato saugomų teritorijų apsaugos režimą, negali būti užtikrinta visų EB svarbos rūšių ar buveinių apsauga teritorijoje.
- Mokslinių duomenų trūkumas ir informacijos spragos apie tai, kokiais rodikliais turėtų būti apibrėžiama rūšies ar buveinės „palanki apsaugos būklė“ šalies ir Natura 2000 vietovės mastu. Neturint tokios informacijos, negalima ne tik pagrįstai įvertinti, kokia yra faktinė rūšių ir buveinių būklė, bet ir priimti sprendimų dėl konkrečių ūkinių veiklų leistinumo teritorijoje, nes negalima objektyviai nuspręsti, kaip tai įtakos vieną ar kitą apsaugos būklės rodiklį.

Remiantis ekspertine apklausa, galima geriau vertinti situaciją, susijusią su Natura 2000 teritorijų steigimu, valdymo mechanizmais, pasiekimais ir problemomis su kuriomis susiduriama. Ekspertų pateikta nuomonė leidžia geriau suprasti esamą padėtį.

IŠVADOS

1. Natura 2000 tinklo ir biologinės įvairovės apsaugos statusą reglamentuoja gana daug teisės aktų. Kaip parodė ekspertinės apklausos rezultatai, vyrauja prieštaringos nuomonės. Vienų ekspertų nuomone, reikia tobulinti ir peržiūrėti jau esamus teisės aktus. Kiti ekspertai pabrėžia, kad Natura 2000 tinklo reglamentavimui teisės aktų nepakanka.

2. Šiuo metu Varnių regioniniame parke jau yra išskirta 10 Natura 2000 teritorijų, iš kurių 1 Paukščių ir 9 Buveinių apsaugai svarbios teritorijos. Pajūrio regioniniame parke - 12 Natura 2000 teritorijų – 2 Paukščių ir 10 Buveinių apsaugai svarbių teritorijų. Ekspertų teigimu, ateityje saugomų teritorijų skaičius tik didės, nors dauguma visuomenės atstovų teigia, kad saugomų teritorijų mūsų šalyje pakanka.

3. Siekiant prisidėti prie Natura 2000 tinklo gamtotvarkos planų rengimo bei biologinės įvairovės ir kraštovaizdžio veiklos atkūrimo, VRP buvo įgyvendinti 3 projektai, o Pajūrio regioniniame parke, kad iš esmės sutvarkyti nykstančias ES svarbos vertybes Lietuvos pajūryje bei užtikrinti ilgalaikę vertybių apsaugą, baigiamas įgyvendinti ES fondo „LIFE NATURE“ finansuojamas projektas. Ekspertų nuomone, įgyvendinimas sėkmingas, neatmetama ir kitų projektų vykdymo ateityje galimybė.

4. 2005 - 2006 metų tyrimų metu buvo aptiktos 3 drugių rūšys, kurioms turi būti steigiamos Natura 2000 teritorijos, dėl jų įtraukimo į Buveinių direktyvos II ir IV priedus, tačiau dėl nepakankamo individų skaičiaus saugomų teritorijų statusas nebuvo pradėtas steigti.

5. Atlikus visuomenės apklausą, tyrimo duomenys parodė, kad 44 proc. tiriamųjų niekur nėra girdėję apie Natura 2000 teritorijų tinklą, tačiau apie tai jau žino net 56 proc. respondentų. Taip pat dauguma respondentų mano, kad Natura 2000 saugomų teritorijų tinklo steigimas yra svarbus, bei daugelis teigia patys prisidedą prie biologinės įvairovės išsaugojimo. Tačiau kaip teigė ekspertai, visuomenė lig šiol dar nėra pakankamai informuota šia tematika.

6. Atlikus ekspertinę apklausą, dauguma ekspertų teigė, kad Natura 2000 teritorijų tinklo įsteigimas iš tiesų davė norimų rezultatų, dauguma ekspertų dabartinę situaciją vidutiniškai įvertino 7,5 balo. Tačiau iškyla begalės problemų, kurios iki šiol dar nėra išspręstos.

7. Iškelta darbo hipotezė „*Natura 2000 administravimo iššūkiai pagerino biologinės įvairovės būklę regioniniuose parkuose*“ pasitvirtino tik iš dalies, nes lieka dar neišspręstų problemų.

REKOMENDACIJOS IR PASIŪLYMAI

1. Tobulinti ir peržiūrėti jau esamus teisės aktus, susijusius su Natura 2000 tinklo reglamentavimu, bei suderinti juos su realiai egzistuojančia situacija.
2. Didinti saugomų teritorijų direkcijų apimtis, siekiant taupyti administravimo išlaidas ir jas efektyviau panaudoti saugomų teritorijų planavime ir tvarkyme.
3. Parengti ir įdarbinti daugiau kvalifikuotų specialistų regioniniuose parkuose, kad būtų galima atlikti į Buveinių direktyvos priedus įrašytų rūšių populiacijų paiešką, vertinimą ar monitoringą bei užglaistyti esamas spragas saugomų teritorijų valdymo sistemoje.
4. Parengus kvalifikuotus specialistus, gerinti mokslinių duomenų, reikalingų įvertinti rūšių ir buveinių tinkamą apsaugos būklę, bazę.
5. Remiantis 4 išvada, spręsti klausimą dėl galimybės įsteigti Natura 2000 teritorijas dviems nykstančioms atrastoms drugių rūšims.
6. Skatinti savivaldybes aktyviau dalyvauti Natura 2000 teritorijų apsaugos procese.
7. Įkurti atskirą padalinį VSTT, kuris būtų metodikų rengėjas, oficialus atstovas derybose, taip pat galėtų vertinti ir ekspertuoti konkrečias problemines situacijas.
8. Skatinti ir dar labiau informuoti visuomenę, įsitraukiant į saugomų teritorijų valdymo sistemą, siekinat užkirsti kelią biologinės įvairovės mažėjimui.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

1. Lietuvos Respublikos Aplinkos apsaugos įstatymas//Valstybės žinios. 1992, Nr. 5-75.
2. Lietuvos Respublikos Aplinkos monitoringo įstatymas// Valstybės žinios. 2006, Nr. 57.
3. Lietuvos Respublikos Laukinės gyvūnijos įstatymas//Valstybės žinios. 1997, Nr. 108-2726; 2001, Nr. 110-3988.
4. Lietuvos Respublikos Laukinės augalijos įstatymas//Valstybės žinios. 1999, Nr. 60.
5. Lietuvos Respublikos Saugomų teritorijų įstatymo pakeitimo įstatymas (2001 12 04 Nr. IX-628) // Valstybės Žinios. 2001, Nr. 108 – 3902.
6. Lietuvos Respublikos Saugomų teritorijų įstatymo 1, 2, 9, 13, 19, 20, 24, 27, 31, 32 straipsnių pakeitimo ir papildymo bei įstatymo papildymo 13-1, 32-1 straipsniais ir priedu įstatymo projektas.

7. Lietuvos Respublikos Aplinkos ministro įsakymas dėl Aplinkos ministro 2002 m. balandžio 8 d. įsakymo Nr.159 „Dėl Europos Bendrijos svarbos gyvūnų ir augalų rūšių, randamų Lietuvoje, sąrašų patvirtinimo pakeitimo" 2006 m.kovo 31d. Nr.D1-144, Vilnius.
8. Lietuvos Respublikos Aplinkos ministro 2002 m. rugpjūčio 10 d. įsakymas Nr. 425 „Dėl Pajūrio regioninio parko apsaugos reglamento patvirtinimo", Vilnius.
9. Lietuvos Respublikos Aplinkos ministro 2001 m.balandžio 20 d. įsakymas Nr.219 „ Dėl gamtinių buveinių apsaugai svarbių kriterijų patvirtinimo", Vilnius.
10. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1999 m. balandžio 29 d. nutarimas Nr. 490 „Dėl regioninių parkų nuostatų patvirtinimo".
11. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. lapkričio 7 d. nutarimas Nr. 1314 „ Dėl Varnių regioninio parko, jo zonų ir parko apsaugos zonos ribų patvirtinimo".
12. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1992 m. nutarimas dėl regioninių parkų ir draustinių įsteigimo.
13. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. rugsėjo 11 d. nutarimas „Dėl nacionalinės darnaus vystymosi strategijos patvirtinimo ir įgyvendinimo“//Valstybės Žinios. 2003. Nr. 89 - 4029.
14. Lietuvos Respublikos Biologinės įvairovės išsaugojimo strategija ir veiksmų planas// Lietuvos Respublikos Aplinkos Ministerija. Vilnius, 1997. P.7.

15. Biologinės įvairovės konvencija//Lietuvos Respublikos Aplinkos ministerija. Vilnius, 1999.
16. Europos laukinės gyvūnijos ir gamtinių buveinių apsaugos konvencija, 1979//Valstybės žinios, 1996, Nr. 91 – 2126.
17. Tarybos 79/409/EEB direktyva dėl laukinių paukščių apsaugos (Paukščių direktyva).

18. Tarybos 92/43/EEB direktyva dėl natūralių buveinių ir laukinės faunos ir floros apsaugos (Buveinių direktyva).
19. Tarybos 83/129/EEB direktyva dėl tam tikrų ruoniukų kailių ir iš jų pagamintų produktų importavimo į valstybes-nares (Ruonių jauniklių kailių direktyva).
20. Tarybos (EEB) Nr. 338/97 reglamentas dėl laukinių gyvūnų ir augalų rūšių apsaugos kontroliuojant prekybą jais (Prekybos nykstančiomis rūšimis reglamentas);
21. Tarybos (EEB) Nr. 348/81 reglamentas dėl banginių arba kitų bangininių būrio gyvūnų produktų importo bendrųjų taisyklių (Banginių produktų importo reglamentas);
22. Tarybos (EEB) Nr. 3254/91 reglamentas, draudžiantis Bendrijoje naudoti spąstus, kuriais suspaudžiamos gyvūnų galūnės, ir įvežti į Bendriją tam tikrų rūšių laukinių gyvūnų, kilusių šalyse, kuriose jie gaudomi minėtais spąstais arba kitais tarptautinių humaniško gyvūnų gaudymo reikalavimų neatitinkančiais būdais, kailius, odas ir iš jų pagamintas prekes (Gyvūnų galūnes suspaudžiančių spąstų reglamentas**).**

23. Baltrėnas P., Sojka K. ir kt. Aplinkos apsauga ir teisė. Vilnius:Technika, 1997. P. 49 - 50.
24. Barauskas R., Baškytė R., Kirstukas M. Lietuvos gamta/ Saugomos teritorijos. Kaunas: Lututė, 2004. P.8.
25. Darbotvarkė 21/ Jungtinių Tautų Rio veiksmų programa. Vilnius: Lietuvos Respublikos Aplinkos ministerija, 2001.
26. Gamta/ Iliustruota Lietuvos enciklopedija. Kaunas: Šviesa, 2006. P. 34.
27. Ivinskis P., Augustauskas J. Lietuvos dieniniai drugiai. Kaunas: Lututė, 2004. P. 52, 79.
28. Juknys R. Aplinkotyra. Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas, 2005. P. 94.
29. Kurlavičius P. Biologinės įvairovės apsauga valstybiniuose miškuose. Kaunas: Lututė, 2006. P. 13.
30. Lietuvos Respublikos Aplinkos ministerija. Kaunas: Šviesa, 2003.
31. Mališauskas V. Racionalus gamtos išteklių naudojimas. Vilnius: Mokslas, 1985. P.5.
32. Marcijonas A., Sudavičius B. Ekologinė teisė. Vilnius: Atviros Lietuvos fondas, 1996. P. 196.
33. Morkvėnaitė J. Projektas „ Natura 2000”// Žalioji Lietuva, 2006, Nr. 14 (262). P. 6.
34. Puplesis P. Pasaulio biologinė įvairovė. Kaunas: Lututė, 2002. P. 151 – 152.
35. Ragulskytė – Markovienė R. Aplinkos teisė/ Lietuvos teisės derinimas su ES reikalavimais. Vilnius: Eugrimas, 2005. P.364.
36. Raudonikis L. Europos Sąjungos Buveinių diirektyvos saugomų rūšių vadovas. Kaunas: Lututė, 2006. P. 3, 42 – 44.
37. Šaudytė S. Pagrindiniai veiksniai, turintys įtaką saugomų teritorijų bei ekologinio tinklo kūrimui ir valdymui Europoje, 2002.
38. Šlapauskas V. Teisės sociologijos pagrindai. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2004.

39. Tidikis R. Socialinių mokslų tyrimų metodologija. Vilnius: Lietuvos teisės universitetas, 2003.
40. Varnių regioninio parko direkcija/ Jus kviečia Varnių regioninis parkas. Kaunas: Lututė, 2002.
41. Varnių regioninio parko perlas – atgimęs Medvėgalis/ Projektas saugomų teritorijų tvarkymas ir priežiūra, 2007.
42. Venckus Z. Aplinkos apsaugos politika ir teisė. Vilnius: Technika, 2007. P. 126-127; 138-139; 142 – 148.
43. Lietuvos Respublikos Aplinkos ministerijos ir DANCEE projektas/ Natura 2000 Lietuvoje. Vilnius: Daigai, 2001. P. 3.
44. Lietuvos Respublikos Aplinkos ministerijos ir DANCEE projektas/ ES gamtos apsaugos reikalavimai ir Natura 2000 teritorijų tvarkymas. Vilnius: Daigai, 2001.
45. Lietuvos Respublikos Aplinkos ministerijos ir DANCEE projektas/ Natura 2000 buveinės Lietuvoje. Vilnius: Daigai, 2001.
46. Peter Maehl. Tvarkymo planų parengimas Lietuvos saugomoms teritorijoms/ Kai kurių Europos Bendrijos svarbos rūšių buveinių tvarkymo rekomendacijos// PHARE programos projektas. Vilnius, 2006. P. 29-30.
47. Seimo Gamtos apsaugos komitetas// Europos Komisijos pranešimas Jungtinių tautų konferencijoje ,,Aplinka ir vystymasis". Vilnius: Seimo leidykla ,,Valstybės Žinios", 1998. P. 140.
48. European Commission, Directorate – General for Environment// Managing of Natura 2000 sites: the provisions of article 6 of the , Habitats' directive 92/43/CEE. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities, 2000.
49. European Commission. Integrated management of Natura 2000 sites/ The contribution of LIFE – nature projects. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities, 2005.
50. Rydens L., Migula P. etc. Environmental science: Upsala: The Baltic University Press, 2003. P. 824.
51. The European environment (State and outlook). Copenhagen, European environment agency, 2005. P. 576.

52. Apie parką/ Parko administravimas// http://www.pajuris.info/lt/main/about/administation; Prisijungimo laikas: 2008-11-03.
53. Apie parką/ Priskirtos teritorijos// http://www.pajuris.info/lt/main/about/n2000; Prisijungimo laikas: 2008-10-03.
54. Apie parką /Teritorijos funkcinis zonavimas//http://www.pajuris.info/lt/main/about/zones; Prisijungimo laikas: 2008-10-20.

55. Apie regioninius parkus/ Regioniniai parkai// http://www.vstt.lt/VI/index.php#r/85estosavivaldybei, 2007. Prisijungimo laikas: 2008-10-04.
56. Aplinkos būklė, 2006. http://images.google.lt/imgres?imgurl=http://193.219.133.6/aaa/pranesimai/aplinkos_bukle/5_8.png&imgrefurl=http://193.219.133.6/aaa/pranesimai/aplinkos_bukle/krastovaizdis.html&h=359&w=597&sz=19&hl=lt&start=7&um=1&usg=__wKwgAB1Q1uHPnpSUloVA45OHyQw=&tbnid=JFjy9pdJJ7lnXM:&tbnh=81&tbnw=135&prev=/images%3Fq%3Dnatura%2B2000%2Bteritorijos%2BLietuvoje%26um%3D1%26hl%3Dlt; Prisijungimo laikas: 2008-10-20.
57. Atnaujinta ES tvaraus vystymosi strategija // http://ec.europa.eu/sustainable/docs/renewed_eu_sds_lt.pdf; prisijungimo laikas: 2008-10-05.
58. Biologinė įvairovė/ Biologinė įvairovė – kas tai// http://www.am.lt/VI/index.php#a/6806. Prisijungimo laikas: 2008-05-02.
59. Biologinė įvairovė// http://aplinka.vilnius.lt/Biologin%C4%97%C4%AFvairov%C4%97/tabid/65/Default.aspx; Prisijungimo laikas: 2008-05-02.
60. Bendra informacija apie Europos ekologinį tinklą Natura 2000// http://www.am.lt/VI/index.php#a/6802; Prisijungimo laikas: 2008-04-05.
61. Bonos konvencija // http://www.cecilia.lt/apie_projekta.php; prisijungimo laikas: 2008-10-01.
62. CITES konvencija // http://www.cecilia.lt/apie_projekta.php; prisijungimo laikas: 2008-10-01.
63. Debesnų botaninis takas, http://www.varniuparkas.lt/view.php?id=turistams&sbid=107; Prisijungimo laikas: 2008-10-12.
64. Didysis auksinukas, http://lt.wikipedia.org/wiki/Didysis_auksinukas; Prisijungimo laikas: 2008-09-15.
65. Gamta/ Stervo gamtinis rezervatas// http://www.varniuparkas.lt/view.php?id=gamta&sbid=35. Prisijungimo laikas: 2008-10-04.
66. Gamta Natura 2000/ Europinės svarbos buveinės Pajūrio regioniniame parke http://www.pajuris.info/lt/main/nature/natura_2000
67. Gyvūnija// http://www.varniuparkas.lt/view.php?id=gamta&sbid=39; prisijungimo laikas: 2008-10-01.
68. Įgyvendinti projektai// http://www.vstt.lt/VI/index.php#r/158; Prisijungimo laikas: 2008-10-15.
69. Informacija// http://www.varniuparkas.lt/ view.php?id=informacija&sbid=51;prisijungimo laikas: 2008-10-04.
70. Klimavičius A. Lietuvos valstybinių parkų ir rezervatų asociacija// http://www.parkai.lt/show/lt/news/id191.html, 2007. prisijungimo laikas: 2008-04-30.

71. Konvencija dėl pelkių, turinčių tarptautinę reikšmę, ypač vandens ir pelkių paukščių apsaugai // http://www.cecilia.lt/apie_projekta.php; prisijungimo laikas: 2008-10-04.
72. Lietuvos pažanga įgyvendinant Natura 2000//http://www.am.lt/natura2000/naujienos_php?id=1045221592ti; prisijungimo laikas: 2008-10-15.
73. Medynai// http://www.varniuparkas.lt/view.php?id=gamta&sbid=39; prisijungimo laikas: 2008-10-02.
74. Natura 2000: Biologinės įvairovės tinklas Europos Sąjungoje// http://www.am.lt/natura2000/apie.php#a; prisijungimo laikas: 2008-05-18.
75. Projekto eiga, http://www.zvejone.lt/life/index.php?act=veikla_1&id=15&title_b=Projekto%20eiga%20trumpai; prisijungimo laikas: 2008-10-30.
76. Renginiai: Įsteigti Suomijos Aplinkos ministerijos apdovanojimai, 2002// http://www.ecat.lt/renginiai/archyvas.php; prisijungimo laikas: 2007-12-03.
77. Šiaurinis ir didysis auksinukai – Europos mastu saugomos drugių rūšys http://www.birdlife.lt/index.php/gamtos-klase/menesio-tema/auksinukai/ ; prisijungimo laikas: 2008-10-30.
78. Tarptautinis žodžių žodynas, 2004 //www.zodziai.lt; prisijungimo laikas: 2007-11-03.
79. Varnių regioninis parkas// http://varniuparkas.lt; prisijungimo laikas: 2008-10-02.
80. 2006-2008 metais įgyvendinami projektai /Europos sąjungos Struktūrinių fondų parama http://www.vstt.lt/VI/index.php#a/274).

Darbe naudotų iliustracijų autoriai:

1 – 2 paimti iš: http://www.parkai.lt/show/lt/news/id_191.html;
http://www.vstt.lt/VI/files/FILE/Natura2000/zemelapiai_schemos/ Natura2000.jpg;
3 – 4 Budrys L. Gamtos apsaugos departamento 2006 metų veiklos ataskaita;
5 – paimta iš: http://www.vstt.lt/VI/index.php#a/275;
6 - paimta iš: http://www.vstt.lt/VI/index.php#a/274;
7 - paimta iš:
http://www.zvejone.lt/life/index.php?act=veikla_1&id=15&title_b=Projekto%20eiga%20trumpai;
8 - paimta iš: http://upload.wikimedia.org/wikipedia/common/1/14/Lycaenadispar02.jpg.

SANTRAUKA

Natura 2000 projekto administravimo iššūkiai (Varnių ir Pajūrio regioniniuose parkuose)

Reikšminiai žodžiai: Natura 2000 steigimas, Paukščių apsaugai svarbios teritorijos (PAST), Buveinių apsaugai svarbios teritorijos (BAST), biologinė įvairovė, administravimas.

Natura 2000 – tai Europos Sąjungos saugomų teritorijų tinklas, jungiantis trapiausias ir vertingiausias natūralias buveines bei rūšis svarbias Europos biologinei įvairovei.

Svarbus vaidmuo Natura 2000 teritorijų steigimui, priežiūrai, biologinės įvairovės išsaugojimo programų bei planų įgyvendinimui, atitenka regioniniams parkams. Todėl šiame darbe buvo aptartos jau įsteigtos Natura 2000 teritorijos, veiklos, susijusios su jomis, organizavimas bei svarbiausi įgyvendinti projektai Pajūrio ir Varnių regioniniuose parkuose.

Darbe pateikiami 2005 - 2006 metų tyrimų duomenys, kurių metu buvo aptiktos drugių rūšys, kurioms būtina steigti Natura 2000 teritorijas, dėl jų įtraukimo į Buveinių direktyvos II ir IV priedus.

Kad išsaugotume biologinę įvairovę neužtenka vien teisinio reglamentavimo, saugomų teritorijų steigimo bei institucinio valdymo, reikalingas ir visuomenės informuotumas ir jų ekologinis sąmoningumas. Todėl darbe pateikiama visuomenės apklausos analizė ir jų žinios Natura 2000 tematika.

Šiame darbe, kaip duomenų patikimumo šaltinis, pateikiama ir ekspertinė apklausa, kad būtų galima įvairiai vertinti situaciją, susijusią su Natura 2000 teritorijų steigimu, valdymo mechanizmais, pasiekimais ir problemomis.

SUMMARY

Administrative challenges of Natura 2000 project (in Varniai and Pajūris regional parks)

Keywords: Natura 2000 establishment, Special Protected Areas, Special Area of Conservation, biodiversity, administration.

Natura 2000 – is a network of protected areas in the European Union, integrating the most valuable and endangered natural habitats and species, which are important for European biodiversity.

Important role of Natura 2000 network's establishment, observation, biodiversity saving programmes and plan realisation depends on the regional parks. Accordingly, established Natura 2000 territories, activities, associated with Natura 2000, organizational matters and the most important projects realized in Pajūris and Varniai regional parks, were discussed in this work.

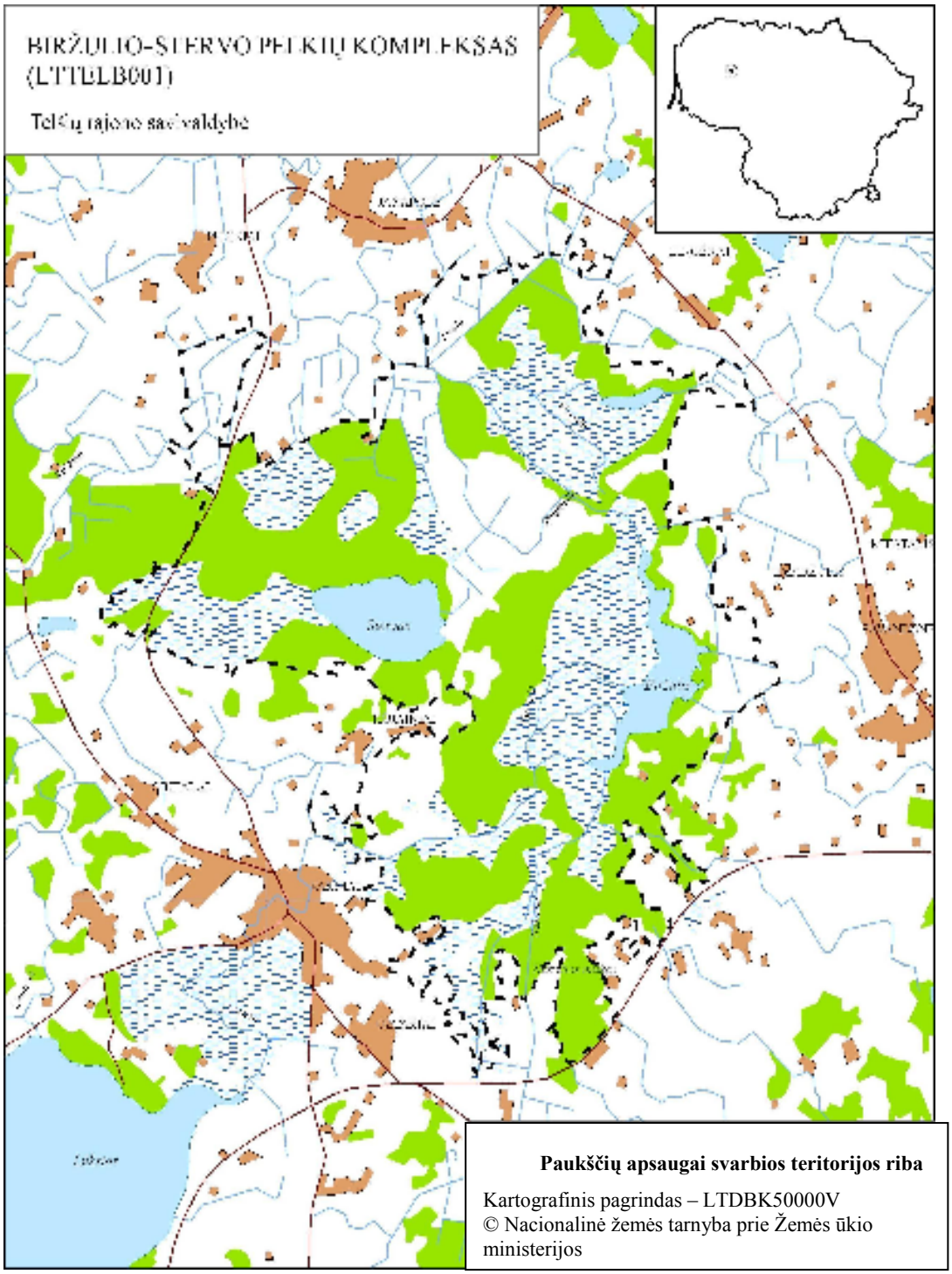
The research has been carried out between the year 2005 and 2006, that discovered several species of butterflies. Establishing the Natura 2000 network was necessary, due to thier compliance with the second and the requirements of the Habitats directive.

If we want to protect our biodiversity it is not enough to regulate it by law, establishing protected areas and institutional control is also necessary. The society has to be informed as well, in order to become ecologically coutions. In order to demonstrate the public awareness of the Natura 2000 topic, this work also contains the analysis and results of a public survey.

For the data, given in this work, to be objective, along with the public poll, there was also a survey carried out amongst the experts of the field. The results of which provide a good insight on establishing, the administrative mechanisms, obstacles and the achievements of the project Natura 2000.

PRIEDAI

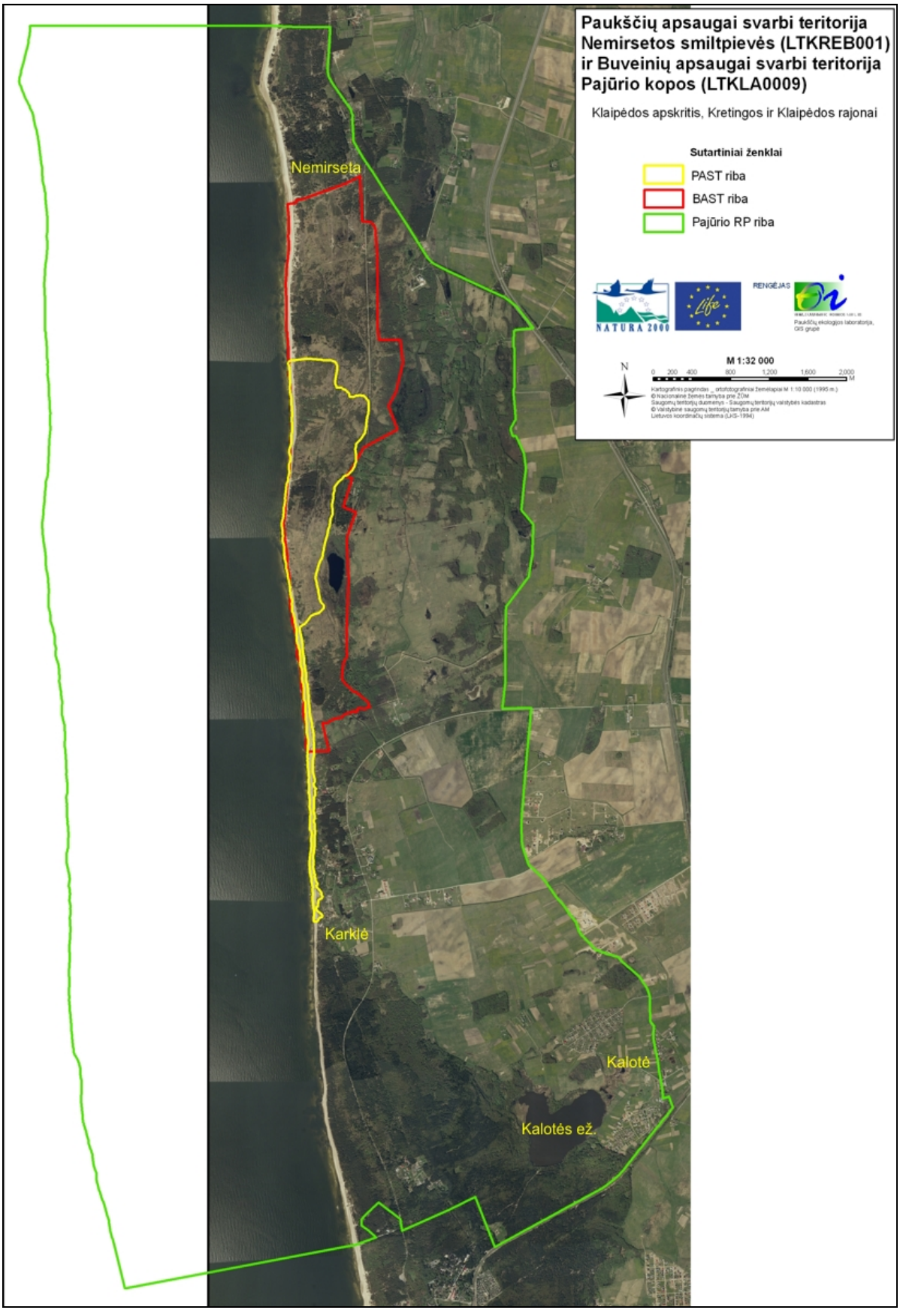
1 priedas

Šaltinis: Paukščių apsaugai svarbios teritorijos „Biržulio–Stervo pelkių kompleksas“ ribos parengtos naudojant ortofotografinius žemėlapius M 1:10000 Lietuvos koordinačių sistemoje (LKS-94). Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. balandžio 8 d. nutarimo Nr. 399 25 priedas (Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2006 m. rugpjūčio 25 d. nutarimo Nr. 819 redakcija)

2 priedas

Pajūrio regioninio parko Natura 2000 teritorija (Šaltinis: Žemėlapiai /Natura 2000 teritorija http://www.pajuris.info/lt/main/maps/n2000)

3 priedas

II priedo Bendrijai svarbios gyvūnų ir augalų rūšys, kurių apsaugai reikalingas specialių saugomų teritorijų steigimas ir IV priedo Bendrijai svarbios gyvūnų ir augalų rūšys, kurioms reikalinga apsauga aptarimas, remiantis drugių rūšių pavyzdžiu

Lietuviškas ir lotyniškas rūšies pavadinimai	ES Buveinių direktyvos priedas	Pastabos
Keturtaškė meškutė *Callimorpha quadripunctaria*	2	Lietuvoje aptikta 1 kartą, statusas?
Auksuotoji šaškytė *Euphydryas aurinia*	2	
Baltamargė šaškytė *Euphydryas maturna*	2, 4	
Baltataškė pleštekė *Nymphalis vaualbum*	2, 4	Migrantas
Rudakis satyriukas *Coenonympha hero*	4	
Akiuotasis satyras *Lopinga achine*	4	
Didysis auksinukas *Lycaena dispar*	2, 4	
Šiaurinis auksinukas *Lycaena helle*	2, 4	
Kraujalakinis melsvys *Glaucopsyche teleius*	2, 4	
Juodataškis melsvys *Glaucopsyche arion*	4	
Juodasis apolonas *Parnassius mnemosyne*	4	
Pietinis gelsvys *Colias myrmidone*	2, 4	Migrantas
Sfinksas prozerpina *Proserpinus proserpina*	4	Migrantas

Šaltinis: D.Dapkus, V. Uselis, G.Vaivilavičius, ES svarbos bestuburių rūšys Lietuvos entomologų draugija.
http://www.google.lt/search?hl=lt&q=buveiniu+direktyvos+drugiu+rusys&btnG=Google+Paie%C5%A1ka&meta=)

4 priedas

Varnių apylinkių drugiai

Nr.	Drugių rūšis	2004 m.	2005 m.		
		06 10- 08 16	05 31	07 03	08 20
1	*Pieris brassicae L.*	1	1	1	1
2	*Pieris rapae L.*	1	1	1	0
3	*Pieris napi L.*	3	0	0	0
4	***Parnassius mnemosyne L.***	1	0	1	0
5	*Erynnis tages L.*	0	1	0	0
6	*Coenonympha pamphilus L.*	3	0	0	0
7	*Coenonympha arcania L.*	1	0	0	0
8	*Coenonympha glycerion Borkh.*	0	0	1	0
9	*Argynnis adippe D.&S.*	1	0	0	0
10	*Argynnis aglaja L.*	0	0	5	0
11	*Aporia crataegi L.*	2	0	1	0
12	*Brenthis ino Rott.*	3	1	1	0
13	*Polyommatus semiargus Rott.*	2	0	0	0
14	*|Polyommatus amandus Schneid.*	0	0	2	0
15	*Polyommatus icarus Rott.*	2	0	0	0
16	*Coenonympha iphis Schiff.*	3	0	0	0
17	*Coenonympha tullia Mūll.*	2	0	1	0
18	*Aphantopus hyperanthus L.*	3	1	1	1
19	*Boloria selene D.& S.*	1	0	0	0
20	*Zygaena melilioti (Esp. 1784)*	3	0	1	0
21	*Zygaena lonicerae (Schev. 1777)*	3	0	0	0
22	*Maculinea teleius Bergstr.*	1	0	1	0
23	*Maniola jurtina L.*	3	0	1	1
24	*Arachnia levana L.*	2	0	1	0
25	*Lycaena dispar Haw.*	3	0	3	1
26	*Lycaena phlaeas L.*	1	0	1	0
27	*Heteropterus morpheus Pall.*	1	0	1	0
28	*Eumedonia chiron Esp.*	2	0	0	0
29	*Poygonia c-album Esp.*	1	1	1	0
30	*Vanessa atalanta L.*	0	1	1	0
31	*Vanessa polychloros L.*	1	0	0	0
32	*Thymelicus lineola Och.*	2	0	1	1
33	*Thymelicus sylvestris Poda*	3	1	1	1
34	*Inachis io L.*	2	0	0	1
35	*Ochlodes sylvanus Esp.*	0	0	1	0
36	*Anthocharis cardamines L.*	0	1	0	0
37	*Gonopteryx rhamni L*	0	1	1	1
40	*Lycaena virgaureae L.*	0	0	1	0
41	*Thecla betulae L.*	0	0	0	1
42	*Aglais urticae L.*	0	0	1	1
43	*Nymphalis antiopa L*	0	0	0	1

Šaltinis: Jurgitos Plechavičiūtės duomenys (2004 - 2005m.)

5 priedas

NATURA 2000 tinklas ir jo reikšmė visuomenei

ANKETA

AnketosNr.
(pildo interviuotojas)

1. *Jūsų amžius _____ (užrašykite skaičių).*

2. *Lytis*
   a. Moteris *(pažymėkite reikalingą variantą)*
   b. Vyras

3. *Išsilavinimas*
   a. pradinis *(pažymėkite reikalingą variantą)*
   b. pagrindinis
   c. vidurinis
   d. profesinis
   e. aukštesnysis
   f. aukštasis

4. *Gyvenamoji vieta _____ (miestas arba rajonas).*

5. *Šiuo metu Jūs:*
   a. mokotės *(pažymėkite reikalingą variantą)*
   b. studijuojate
   c. dirbate
   d. nedirbate

6. *Kur Jūs mokotės, studijuojate ar dirbate?_____*

7. *Apie Natura 2000 projektą esu girdejęs (-usi):*
   a. mokykloje *(pažymėkite reikalingą variantą)*
   b. universitete
   c. spaudoje
   d. televizijoje
   e. darbe
   f. niekur nesu girdėjęs (-usi).
   g. Kita_____.

9. Kaip *Jūs manote, ar Natura 2000 saugomų teritorijų tinklo steigimas yra svarbus:*
   a) taip
   b) ne *(pažymėkite reikalingą variantą)*

10. *Jei atsakėte taip, tai gal galite pagrįsti savo atsakymą*_____ .

11. *Ar esate girdėj- ęs(usi) apie savo gyvenamojoje vietovėje įsteigtas Natura 2000 teritorijas?*
   a. taip
   b. ne *(pažymėkite reikalingą variantą)*

12. *Ar Jūsų turima valda patenka į Natura 2000 teritorijas?*

a) taip
b) ne *(pažymėkite reikalingą variantą)*
c) nežinau

13. Ar leidžiama ūkinė veikla įsteigtoje Natura 2000 teritorijoje?

a) taip
b) ne *(pažymėkite reikalingą variantą)*
c) nežinau

14. Ar žinote, kad valdų savininkams mokamos kompensacijos už ūkinės veiklos apribojimus Natura 2000 teritorijose?

a) taip
b) ne *(pažymėkite reikalingą variantą)*

15. Kaip manote, ar pakankamo dydžio mokamos kompensacijos už ūkinės veiklos apribojimus Natura 2000 teritorijose?

a) taip
b) ne *(pažymėkite reikalingą variantą)*

16. Kas, Jūsų manymu, turėtų būti atsakingas už informacijos trūkumą (visuomenės neinformuotumą)?

a. spauda
b. pats asmuo *(pažymėkite reikalingą variantą)*
c. Aplinkos ministerija
d. ši informacija visiškai nesvarbi
e. aš pakankamai informuotas (-a)

17. Ar žinote, kokios institucijos dalyvauja Natura 2000 projekto vykdyme?

a. taip
b. ne *(pažymėkite reikalingą variantą)*

18. Jei turėtumėte galimybę, kokiu tikslu steigtumėte saugomas teritorijas?

a) kad išsaugoti gamtos ir kultūros paveldą;
b) kad išsaugoti kraštovaizdžio ir biologinę įvairovę;
c) siekiant gamtos išteklių subalansuoto naudojimo ir atkūrimo;
d) kad sudaryti sąlygas pažintiniam turizmui, moksliniams tyrimams ir aplinkos būklės stebėjimams;
e) kita_____.

19. Ar prisidedate prie gyvosios gamtos išsaugojimo?

a. taip *(pažymėkite reikalingą variantą)*
b. ne

20. Jei atsakėte taip, tai kokiais būdais (jei galite parašykite):

a)
b)
c)

21. Ar pakanka Lietuvoje saugomų teritorijų? (Jei atsakėte "ne", tai ką, Jūsų manymu, dar reikėtų saugoti?)

a) taip
b) ne _____.

6 priedas

NATURA 2000 tinklas ir jo svarba

Anketa ekspertiniam vertinimui

1) Ar, Jūsų nuomone, Natura 2000 teritorijų įsteigimas davė norimų rezultatų?

   a) taip
   b) ne

2) Kaip įvertintumėte (galbūt balų sistema) Natura 2000 teritorijų steigimo situaciją dabartiniu metu?

   a) puikiai (10 balų)

   b) labai gerai (9 balai)

   c) gerai (8 balai)

   d) vidutiniškai (7 balai)

   e) patenkinamai (6 balai)

   f) silpnai (5 balai)

   g) labai blogai (4 – 1 balo)

3) Ar Natura 2000 teritorijų įsteigimas padėjo sustabdyti biologinės įvairovės nykimą?

   a) taip
   b) ne

4) Kodėl taip manote? Kuo remiatės taip sakydami?

_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____.

5) Kaip manote, ar bus visiškai pasiekti ir įgyvendinti Natura 2000 projekto tikslai?

_____
_____
_____
_____
_____
_____ .

6) Su kokiomis problemomis susiduriama steigiant Natura 2000 teritorijas?

_____
_____
_____
_____
_____ .

7) Ar pakankamas visuomenės informavimas šioje srityje?

a) taip
b) ne

8) Gal išryškėja finansavimo problemų?

_____
_____
_____
_____ .

9) Ar pakankama asmenų ir institucijų įsijungia į Natura 2000 teritorijų valdymą?

a) taip
b) ne

10) Kodėl taip manote?

_____
_____
_____
_____.

11) Ar pakankamai efektyviai valdomas Natura 2000 ekologinis tinklas?

a) taip
b) ne

12) Gal turite kokių pasiūlymų kaip tą valdymą (administravimą) patobulinti?

_____
_____
_____.

13) Kas Jūsų manymu, turėtų administruoti Natura 2000 teritorijas?

_____
_____
_____
_____ .

14) Ar pakanka teisės aktų Natura 2000 valdymo reglamentavimui? Ar pakankamai aiškiai apibrėžtas jų apsaugos statusas?

_____
_____
_____ .